

LUNDS
UNIVERSITET

Barnperspektivet i Malmö stad

– Från översiktsplanering till detaljplanering

Lunds universitet
Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi
Handledare: Carl-Johan Sanglert

Linnea Näsman
Kandidatuppsats VT15
SGEL36

ABSTRACT

Ever since the United Nations' Convention on the Rights of the Child was ratified by Sweden in 1990 there has been an ongoing discussion on how to implement children's rights in Swedish public institutions. This thesis intends to uncover if and how the child perspective is taken into consideration regarding spatial planning. There are two purposes, one is to investigate what the concept of child perspective on spatial planning is. The other one is to investigate whether the child perspective is taken into account throughout the planning process or if it is limited to certain levels of planning. This is executed through a discourse analysis on the case of Malmö Municipality. The underlying theories concern power relations and norm critique. The Malmö municipal plan is examined and compared to three zoning documents. The conclusions drawn from the empirical data are that the municipal plan has a range of discourses connected to the child perspective, which implies a holistic view on children and childhood. On the other hand the child perspective is not present in all three zoning documents. The child perspective is considered only if the zoning document is meant for children's activities, even though the child perspective is supposed to be taken into consideration in all zoning documents in accordance with the municipal plan.

Keywords: child perspective, children's perspective, municipal planning, planning process, spatial planning

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Disposition	6
2. Syfte och frågeställning	7
2.1 Avgränsningar.....	7
2.2 Begreppsförklaring.....	8
3. Bakgrund	11
3.1 Staden nu och då.....	11
3.2 Planering nu och då.....	12
3.3 Barn nu och då	14
3.3.1 FN:s barnkonvention	14
3.3.2 Barnombudsmannen och barnkonsekvensanalys.....	15
3.4 Barn i fysisk miljö	15
3.4.1 Barns rörlighet.....	16
3.4.2 Inomhus och utomhus.....	16
3.4.3 Lekplatser	17
3.4.4 Säkerhet	18
3.4.5 Barn på taket.....	18
4. Teori	20
4.1 Rätten till staden	20
4.2 Medborgarskap och makt	20
4.3 Feministisk normkritik.....	21
4.4 Barn och normkritik.....	21
4.5 Sammanfattning.....	22
5. Metod	23
5.1 Fallstudie.....	23
5.2 Diskursanalys	24
5.3 Genomförande.....	26
6. Material	27
6.1 Urval.....	27
7. Malmö stads översiktsplan	29
7.1 Bostäder	29
7.2 Hälsa.....	30
7.3 Trafik	30
7.4 Delaktighet och gemenskap.....	31
7.5 Skola och utbildning	32
7.6 Diskurser.....	33
8. Detaljplaner	35
8.1 Dp 5344, Kvarnhög 49	35
8.2 Dp 5383, Vitpilen 12.....	36
8.3 Dp 5107, Vårsången 6.....	37
8.4 Diskurser.....	39
9. Diskussion	40
9.1 Förslag till vidare forskning.....	42
10. Slutsats	44
11. Referenslista	45
11.1 Tryckta referenser	45
11.2 Elektroniska referenser	46

1. Inledning

Staden kan liknas vid en fysisk förlängning av människan. Den speglar inte bara de vi är utan även de människor vi önskar att vi var. Rätten att utveckla och omvandla oss själva som individer överförs således även till rätten att utveckla och omvandla staden (Harvey 2011, s 133-134). Den fysiska omgivningen och dess utformning påverkar oss med andra ord i stor utsträckning och har stor inverkan på våra liv. Den påverkar vilken väg vi tar till jobbet, hur mycket vi vistas utomhus, under vilka tider vi väljer att göra ärenden, hur hälsosamma respektive ohälsosamma vi är etcetera. Därför är utformningen av den fysiska miljön, inte minst det offentliga rummet, en demokratisk angelägenhet som bör ta hänsyn till alla grupper i samhället. Makten att påverka hur planeringen i olika kommuner ser ut är dock inte jämnt fördelad, vissa grupper har lättare att göra sin röst hörd än andra.

Barn är en av grupperna som historiskt sett inte har kunnat påverka planeringen av den fysiska miljön. Intresset för att införliva barnperspektivet har emellertid ökat de senaste åren. Utvecklingen sker i hela världen men framförallt i Sverige och Skandinavien som sedan länge legat i framkant inom fältet. FN:s konvention om barnets rättigheter, vanligen benämnd FN:s barnkonvention eller barnkonventionen, ses som ett startskott för denna utveckling (Sommer et al. 2009, ss IX-X, 1).

Avsikten att utföra en djupare undersökning där en översiktsplan jämförs med detaljplaner, i kombination med en begränsad tidsram, har medfört att det varit nödvändigt att begränsa undersökningen till en kommun. Valet föll på Malmö stad eftersom de beskriver sig själva som ambitiösa angående arbetet med barnperspektivet. Kommunstyrelsens ordförande Katrin Stjernfeldt Jammeh uttryckte i ett pressmeddelande den 7 maj i år att

“Malmö ska bli Sveriges barnvänligaste stad och det når vi genom att planera för alla de barn som är dagens och framtidens Malmöbor. Barnvänlighet handlar om alltifrån hur vi bygger bostäder, anlägger cykelvägar och utvecklar våra grönområden, men också hur vi bäst arbetar för att minska sociala skillnader för att alla barn ska få samma möjlighet att utvecklas och uppfylla sina drömmar” (Mynewsdesk 2015).

Stjernfeldt Jammeh tar uttryckligen upp utformningen av den fysiska miljön som en viktig faktor för barnperspektivet. Strategier för hur mark exploateras i en kommun regleras i kommunens översiktsplan (Nyström & Tonell 2012, s 61, 194). Därför har denna uppsats för avsikt att undersöka hur barnperspektivet tas upp i Malmö stads nya översiktsplan från 2014 samt om detta överensstämmer med detaljplaner som bygger på översiktsplanen. Utgångspunkten är att ta reda på om sådant som beskrivs i ett policydokument behandlas i planering på detaljerad nivå. Syftet är även att se på vilket sätt barnperspektivet tas upp i planeringsdokumenten. Gruppen barn har traditionellt inte haft något inflytande över utformningen av den fysiska miljön och mot bakgrund av

Malmö stads högt satta mål är en jämförelse av beaktandet av barnperspektivet på olika nivåer i planeringsprocessen relevant.

1.1 Disposition

Uppsatsen delas in i tre delar där de sex första kapitlen utgör den inledande delen varpå en analys av det empiriska materialet görs. Den sista delen utgörs av diskussion, slutsats och förslag på vidare forskning. Allra sist finns referenslista.

Inledningsvis beskrivs syfte och frågeställning. I bakgrunden beskrivs stadens utveckling, samhällsplaneringens olika paradig, hur synen på barn förändrats genom historien samt hur synen på barn manifesteras i fysisk miljö. Avsikten med detta är att ge en bild av hur barnperspektivet i planering har förändrats över tid och contextualisera hur det ser ut idag. Sedan tas teori samt metod och material upp. Hela den första delen är generellt hållen. Det är emellertid främst svenska förhållanden som tas upp. Teoridelen har ett bredare och mer generellt perspektiv som skulle kunna appliceras på andra områden och geografiska platser.

Analysdelen stramar in perspektivet och fallet Malmö stad undersöks. Först granskas översiktsplanen utifrån fem olika teman för att ta reda på den underliggande diskursen kring barnperspektivet. Sedan går tre detaljplaner igenom med utgångspunkt i samma teman.

I den sista delen vidgas perspektivet återigen för att handla om generella slutsatser som kan dras utifrån fallstudien. Diskussionen förs i syfte att väva samman bakgrund, teori och empiri samt för att jämföra diskurserna kring barnperspektivet på de olika planeringsnivåerna. I slutsatsen tas frågeställningarna upp och svaras på.

2. Syfte och frågeställning

Uppsatsen har två syften. Det ena är att ta reda på om och hur barnperspektivet tas upp i Malmö stads planering, för att genomföra det undersöks Malmö stads översiktsplan. Det andra syftet är att undersöka om den översiktliga planeringen och den detaljerade planeringen stämmer överens med varandra. Malmö stad uttrycker att

“översiktsplanens prioriterade inriktningar, strategier och planeringsriktlinjer ska vara vägledande vid beslutsfattande som på något sätt rör planering på alla nivåer. Frågan hur beslut förhåller sig till mål och prioriteringar behöver alltid ställas” (Malmö stad 2014, s 25).

Detta stämmer även överens med definitionen av översiktsplanering i Plan- och bygglagen 3 kap. 2 § (SFS 2010:900). För att ta reda på om detta efterföljs görs jämförelser mellan utvalda detaljplaner och översiktsplanens definition av barnperspektivet.

Uppsatsen bygger på teorin om att makt är ojämnt fördelad i samhället och att barn är en av grupperna som är marginaliserade ur ett maktperspektiv (se 4. Teori). Eftersom barn inte har samma inflytande som vuxna kommer deras möjligheter till inverkan över utformningen av den fysiska miljön ske endast genom att det finns vuxna som anser att barnperspektivet är viktigt. Vidare antas att det är möjligt att uttala ambitiösa visioner i en översiktsplan som sedan inte tas med i detaljplaner. Barnperspektivet kan således tappas bort på vägen mellan översiktsplan och detaljplan om inte den enskilda planarkitekten har intresse för och kunskap om det.

Uppsatsen avser svara på följande frågeställningar:

- Hur beskrivs barnperspektivet i Malmö stads översiktsplan och hur förhåller sig kommunens användning i förhållande till rådande konventioner och policies?
- Beaktas barnperspektivet vid planering av offentliga rum eller är det begränsat till den privata sfären och hur väl stämmer översiktsplan och detaljplaner överens?

2.1 Avgränsningar

Den största och kanske viktigaste avgränsningen i denna undersökning är att behandla fallet Malmö stad. Anledningen till valet är att kommunen har en ny översiktsplan som antogs av kommunfullmäktige den 22 maj 2014. Eftersom barnperspektivet ligger i tiden är det rimligt att anta att det behandlas i den nya översiktsplanen. Som tidigare nämnt har Malmö stad ambitioner att bli den mest barnvänliga staden i Sverige. Det är därför relevant att undersöka vad Malmö stad anser att barnperspektivet innebär och hur det används i planeringen. Avsikten är sammanfattningsvis att undersöka ett fall som explicit behandlar barnperspektivet.

Materialet som undersöks är Malmö stads översiktsplan från 2014 och detaljplaner som vunnit laga kraft efter att översiktsplanen antogs av kommunfullmäktige den 22 maj 2014. Malmö stad har en mängd andra plandokument att förhålla sig till som inte behandlas i denna uppsats. Anledningen till denna avgränsning är, bortsett från

tidsaspekten, att översiktsplanen enligt Plan- och bygglagen 3 kap. 2 § (SFS 2010:900) skall ligga till grund för all mark- och vattenanvändning samt exploatering i en kommun. Detaljplaneringen, som sker senare i planeringsprocessen och bestämmer hur den fysiska miljön faktiskt ska utformas, utgår således ifrån den aktuella översiktsplanen. Med tanke på detta är det viktigt att undersöka hur dessa kommunicerar med varandra i praktiken.

2.2 Begreppsförklaring

För att lättare kunna läsa och förstå denna uppsats beskrivs nedan några begrepp som används genomgående.

Barn kan definieras på olika sätt, dels med ett social och kulturell utgångspunkt och dels med biologiska förtecken. Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv betraktas barndom i en samhällelig kontext där begreppet förändras beroende på var och under vilken tid det definieras. Inom biologin är förklaringen däremot mer statisk och “skulle kunna definieras som den fysiologiska utvecklingsfasen mellan födelse och pubertet och/eller som en psykologisk utvecklingsfas mellan den första upplevelsen och adolescensen” (SOU 1998:97, s 11). I barnkonventionen definieras emellertid barn som “varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet” (UNICEF Sverige 2009, s 14), och är den definition som används i denna uppsats. Barn som grupp är förstås inte homogen utan har olika förutsättningar utifrån exempelvis socio-ekonomiska förhållanden, etnicitet, kön och olika åldrar.

Barnperspektivet används i denna uppsats som ett samlat begrepp för planering med avsikt att skapa barnvänliga fysiska miljöer. Det finns en distinktion mellan barnperspektiv och barns perspektiv vilken är viktig att ha kunskap om (se 3.3.1 FN:s barnkonvention). Malmö stad använder sig emellertid av begreppet barnperspektiv och ett av uppsatsens syften är att ta reda på vad detta begrepp innebär enligt avsändaren. Skillnaden mellan barnperspektiv och barns perspektiv kommer användas med avsikt att ta reda på underliggande diskurs. För att inte blanda ihop dessa två förvillande lika begrepp förs istället ett resonemang om huruvida barn behandlas som objekt eller subjekt i planeringen. Behandling av barn som objekt är kopplat till barnperspektivet, det vill säga vuxnas tolkningar av barns åsikter och behov. Barn som subjekt kopplas till barns perspektiv, det vill säga barns egenframförda åsikter och behov.

En **diskurs** kan kortfattat beskrivas som “ett bestämt sätt att tala om och förstå världen” (Börjesson & Palmblad 2007, s 13). Inom ramen för diskursen bestäms vad som blir betraktat som rätt och fel, vackert och fult etcetera. Diskurser omfattar således “inte bara vad som sägs i olika sammanhang, utan också vad som gör det möjligt att säga det” (Ibid., s 12). Diskurser kan existera inom ett visst fält eller en viss institution men även sträcka sig över flera olika områden (Ibid., s 13-14). I denna uppsats är en av avsikterna att ta reda på diskursen angående barnperspektivet i Malmö stads översiktsplan (se 5. Metod).

“**Offentligt rum** [utgörs av den] del av bebyggelsemiljö[n] som är tillgänglig för allmänheten, t.ex. gator, passager, gallerior, torg och parker. Husens fasader, plank och vegetation kan betraktas som väggar i det offentliga rummet. Begreppet är tillämpligt främst inom städer och stadsliknande samhällen” (NE 2015a).

I och med att det offentliga rummet skall vara tillgängligt för allmänheten indikeras att det även bör vara utformat på ett sätt som medför att alla individer kan och vill vistas på dessa platser. Uppsatsen utgår därmed ifrån att gestaltningen av offentliga rum tar hänsyn till en mängd olika brukargrupper bland andra barn.

Detaljplaner är kommunens sätt att “pröva ett mark- eller vattenområdes lämplighet för bebyggelse och byggnadsverk samt reglera bebyggelsemiljöns utformning” (Nyström & Tonell 2012, s 201). Enligt Plan- och bygglagen 4 kap. (SFS 2010:900) fastställer en detaljplan gränser för så kallad allmän platsmark, såsom gator, torg, parker och andra offentliga rum, samt för kvartersmark och vattenområden. Kommunen kan även genom detaljplanering bestämma fastigheters användningsområden, vegetation, markytans utformning och höjdläge, skydd av kulturhistoriskt viktiga miljöer etcetera. Detaljplanen har en genomförandetid på 5-15 år från det att den vunnit laga kraft.

Plan- och bygglagen innehåller

“bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer” (SFS 2010:900, 1 kap. 1 §).

Lagen förkunnar att kommuner ansvarar för den fysiska planeringen, vanligen kallat det kommunala planmonopolet. Länsstyrelsen är regeringens förlängda arm på länsnivå. Hit vänder sig privatpersoner som avser överklaga kommunens beslut om detaljplaner men länsstyrelsen har även möjlighet att på eget initiativ granska kommuners plandokument. Länsstyrelsen har mandat att upphäva detaljplaner som inte stämmer överens med Plan- och bygglagen (Ibid., 1 kap. 2 §, 11 kap., 13 kap.,).

Vårdnadshavare är en person som har den rättsliga vårdnaden om ett barn. Vanligast är att denna person är biologisk förälder till barnet men det kan även vara en av domstol tillförordnad person (NE 2015b). I denna uppsats används begreppet vårdnadshavare istället för förälder med intentionen att ge uttryck för att det finns andra familjekonstellationer än kärnfamiljen. Avsikten är även att förtydliga att alla föräldrar inte är vårdnadshavare och att alla vårdnadshavare inte är föräldrar.

Varje kommun är skyldig att ha en gällande **översiktsplan** som omfattar hela kommunen. Översiktsplanen utgör ett strategiskt politiskt dokument som preciserar den fysiska miljöns långsiktiga utveckling i kommunen. Översiktsplanen är inte juridiskt

bindande men ligger till grund för all planering som sker senare i planeringsprocessen, exempelvis upprättande av detaljplaner (SFS 2010:900, 3 kap. 1-3 §§).

3. Bakgrund

Samhällsutvecklingen existerar inte i ett vakuum utan påverkar all mänsklig aktivitet, liksom människor påverkar den samhälleliga utvecklingen. Det kan beskrivas som ett dialektiskt förhållande. Under olika delar av historien härskar olika paradig som har inflytande över människors sätt att tänka och handla vilket manifesteras i den fysiska miljön. Det går således att, genom studier av den fysiska miljön, se vilka ideal samhället har och har haft under olika tidsperioder. För att förstå samtidens barnperspektiv i fysisk planering är det avgörande att förstå den historiska kontexten kring detta. Därför handlar följande sidor om hur staden, planeringen och synen på barn i Sverige sett ut historiskt och förändrats samt hur detta syns i det fysiska rummet.

3.1 Staden nu och då

Sverige är och har alltid varit ett glest befolkat land (Björk & Reppen 2000, s 11). Svenskarna har emellertid börjat koncentrera sig allt mer till städer. För 200 år sedan bodde endast 10 procent av befolkningen i städerna, motsvarande siffra ligger idag på 85 procent (SCB 2015). Stadsbyggande och den ideala staden har dock sett väldigt olika ut under olika tider och på 1800-talet var det avsaknandet av ideal som präglade stadsbilden.

Även under slutet av 1800-talet var urbaniseringen stark. Detta skedde till följd av industrialismens nyskapade arbetstillfällen och landsbygdens svåra levnadsförhållanden. Befolkningen i städerna växte men byggandet, som fortfarande skedde manuellt, hade inte samma takt vilket förde med sig att städerna överbefolkades. Lågavlönade industriarbetare utgjorde en stor del av de boende i städerna. Fattigdom i kombination med bostadsbrist resulterade i trångboddhet med sanitära olägenheter och sjukdomsspridning (Hall 2002, s 7; Björk & Reppen 2000, ss 11, 18).

Funktionalismen gjorde sitt intåg i stadsplanering på 1930-talet men präglar i flera avseenden än idag stadsbilden på många platser i Sverige. Utgångspunkten för funktionalismen var att komma ifrån de miserabla förhållanden som varit rådande i städer världen över sedan industrialiseringen och urbaniseringen på 1800-talet. Genom att dela upp funktioner såsom bostäder, arbetsplatser, rekreationsområden etcetera tänkte sig de funktionalistiska planerarna att staden skulle bli mer effektiv. Funktionsuppdelningen skulle emellertid inte ha kunnat ske utan transporter mellan de olika funktionerna vilket löstes genom att köra bil i allt större utsträckning. Den funktionalistiska planeringen anpassades följaktligen inte enbart till separerade funktioner utan även till bilen (Söderlind 1998, ss 7-11).

I samband med att funktionalismen blir det hägrande idealet inom stadsplaneringen byggs även det svenska folkhemmet. Inom ramen för folkhemsbygget kom effektivitet även att prägla hushållen. Kvinnan hade huvudansvar för hushållsarbete och familj men skulle fungera som en brygga mellan hemmet och det offentliga. Detta skulle möjliggöras genom avlastning i form av daghem vilka skulle ge kvinnan tid till medborgerliga aktiviteter (Larsson & Jalakas 2008, ss 21-22).

Under det så kallade miljonprogrammet, som ägde rum mellan år 1964-1975, byggdes med anledning av stor bostadsbrist över en miljon bostäder i Sverige. Vanligen förknippas miljonprogrammet med storskaliga flerfamiljshus, så kallade skivhus med mellan sju och tolv våningar vilka också är en av de vanligaste hustyperna från denna tid. Radhus och friliggande villor utgör emellertid en tredjedel av bostäderna som uppfördes under miljonprogrammet. Majoriteten av enfamiljsbostäderna uppfördes efter att kritik mot de monotona områdena med stora flerfamiljsbostäder uppkommit i början av 1970-talet. Flerfamiljshusen byggdes vanligen strax i utkanten av stadskärnan medan åkermark exploaterades till förmån för radhusen och villorna. Bostäderna var standardiserade, oavsett vilken typ av byggnad det handlar om. Tillsammans med kraftiga subventioner av bostadsbyggande i stora kvantiteter och standardiseringen av material blev det möjligt att utföra det storskaliga byggandet under denna korta tid (Björk & Reppen 2000, ss 20-22, 104).

På mitten 1970-talet kom stadens ideal att förändras radikalt från tidigare. Den rumsliga uppdelningen av funktioner kom att ses som ett otyg och istället förordades stadens renässans och återinförandet av den traditionella europeiska stadsmiljön. Kritiken riktades bland annat mot att stadens småskalighet hade försvunnit vilket medfört att det inte längre fanns attraktiva offentliga rum. Sociala aspekter som segregering och stadstillväxtens stagnation lyftes även fram. För att råda bot på detta påbörjades en förtätning av innerstäder. Den funktionalistiska öppna stadsplanen byttes ut mot traditionella mönster av stadsgator, slutna kvarter och torg. Under 1980-talet påbörjades även gift- och kemikaliesanering av områden på halvcentrala lägen, framför allt hamnområden, där det tidigare legat industrier. Istället uppfördes funktionsblandade bostads- och kontorsområden. Under samma tid växte även idealet om den ekologiska staden fram. Den ekologiska staden har fokus på att vara hälsosam, resurssnål, främja biodiversitet och förhindra giftiga utsläpp. Vikten av att grönområden i staden framhålls, samtidigt som en tätt bebyggd stad förordas (Rådberg 1997, s 105-106, 111, 156-157). Numera talas det om den hållbara staden, som har den ekologiska staden som föregångare. Hållbarhet, eller hållbar utveckling, är ett begrepp som håller sig kvar sedan slutet av 1980-talet då det myntades av Brundtlandskommissionen. Enligt kommissionens definition handlar hållbar utveckling om att tillgodose nu levande människors behov och samtidigt sörja för att kommande generationer ska kunna tillfredsställa sina behov (WCED 1987). Hållbar utveckling har fått genomslagskraft i svensk planering och nämns även i Plan- och bygglagen (se 2.2 Begreppsförklaring).

3.2 Planering nu och då

Liksom staden och dess ideal har sett olika ut genom historien har även den fysiska planeringen förändrats under olika tidsepoker. Under första halvan av 1900-talet, då modernismen hägrade, var planering en teknokratisk snarare än politiskt styrd verksamhet vanligen ledd av ingenjörer och arkitekter. Planerarna ansåg sig själva vara rationella och satte stor tilltro till kunskap och teknik för att bana väg för det framtida bättre samhället. Rationaliteten hänger ihop med effektivitet och att planera för

allmänintresset, vilket medför en normstyrd syn på människor och fysisk planering. Kortfattat planerades det under denna tid utan tanke på människors olika förutsättningar och erfarenheter (Mukhtar-Landgren 2012, ss 38-41).

Under senare halvan av 1900-talet har den modernistiska rationella planeringen kommit att ifrågasättas. Kritikerna menade att en rationell utgångspunkt implicerar att det finns korrekta svar på utmaningarna som samhällsplaneringen ämnar hitta lösningar till. Istället efterfrågades planering som successivt kan omformuleras utifrån en samhällelig kontext. Kritik riktades även mot den normativa utgångspunkten som inte ansågs ta hänsyn till komplexiteten i det heterogena samhället. Det uppkom flera inriktningar som alternativ till den rationella planeringen, bland annat fick marxistiska planeringsteorier som ifrågasätter sociala orättvisor och konflikter som uppstår i industristäder genomslagskraft. En annan inriktning fokuserar på medborgardeltagande i planeringsprocessen medan ytterligare en orienterar sig mot att planerare bör företräda olika gruppers intressen i utformningen av den fysiska miljön (Ibid.). Utvecklingen från 1970-tal till sent 1990-tal kan sammanfattas på följande sätt:

“**Planeringsteori** – från rationell planering till förhandling och kommunikation (från objektiv vetenskap till dialog och förhandling) eller alternativt, från räta linjer in i framtiden till ‘the science of muddling through’.

Kommunerna – från enkla serviceproducenter till komplexa professionaliserade multi-organisationer (från lekmannastyrd förvaltning till management).

Politiker – från lekmän till politiska entreprenörer.

Planerare – från sociala ingenjörer till kommunicerande mäklare.

Medborgarna – från en tämligen homogen grupp av passiva informationsmottagare till en heterogen samling brukare (från kollektiv till individ).

Planering – från storskaliga, nationella och offentliga infrastrukturprojekt till lokala och regionala projekt med deltagande av flera aktörer: från samhällsbygge till samhällsunderhåll. Samtidigt förskjuts fokus från plan till process” (Nyström & Tonell 2012, s 144).

På 2000-talet har det återigen blivit aktuellt med satsningar på storskaliga nationella infrastrukturprojekt. Nationellt bostadsbyggande på miljonprogramvis har dock inte skett (Ibid.).

Idag existerar en blandning av olika planeringsideal sida vid sida men föreställningen om att planering kan vara objektiv och rationell är inte längre lika aktuell. Medvetenheten angående att olika aktörer inom den fysiska planeringen har olika intressen har ökat. Planeringen kan bidra till att antingen hitta kompromisser mellan aktörer med meningsskiljaktigheter eller ta ställning för ena partens intressen. Hållbar stadsutveckling, med social hållbarhet som en del av begreppet, är det paradigm som genomsyrar planeringen idag. Begreppet är dock svårdefinierat och kan tolkas på vitt skilda sätt vilket medför att det kan användas i en mängd olika syften. Otydligheten påstås vara en del av det som gör hållbar utveckling så populärt vilket får som följd att projekt under samma paroll kan bli mycket olika (Nyström & Tonell 2012, ss 125, 136, 143).

3.3 Barn nu och då

Föräldrabalken 6 kap. 1 § kungör att

“Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling” (SFS 1983:47).

I dagens Sverige betraktas detta som en självklarhet vilket det långt ifrån alltid har varit. Tidigare sågs barn som ofärdiga vuxna och barndomen enbart som en förberedelse inför vuxenlivet. Barn har historiskt sett haft liten eller ingen makt över sin tillvaro utan levt på vuxnas villkor som en osynlig icke prioriterad grupp. Först under mitten av 1960-talet erkändes barn som egna individer med rätt till respekt och egna åsikter som vuxna bör ta hänsyn till. Utvecklingen ledde till ökad förståelse och intresse för barn inom en mängd områden som exempelvis psykologi, medicin och historia. Tyngdpunkten ligger numera på barns lek, inläring, inflytande och medskapande, snarare än det gamla perspektivet med fokus på att forma barn till goda samhällsmedborgare. Barndomen har följaktligen fått ett egenvärde och barn anses inte längre stå utanför samhället utan vara en del av det (Boverket 2000, s 53). Synen på barn varierar dock i världen och ovanstående stycke behandlar barn utifrån en svensk kontext.

En av de viktigaste åtgärderna för barns rättigheter i Sverige är ratificeringen av barnkonventionen. Som en direkt följd av detta tillsattes några år senare en barnombudsman av riksdagen.

3.3.1 FN:s barnkonvention

År 1990 ratificerade Sverige FN:s barnkonvention vilket ses som startskottet för arbetet med barnperspektivet (Sommer et al. 2009, s 1). Staten har därmed bundit sig till att förverkliga konventionens innehåll och göra den gällande för alla barn i Sverige. Barnkonventionen belyser att barndomen inte enbart är en transportsträcka till vuxenlivet utan har ett egenvärde. Barn ses som en utsatt grupp med särskilda behov som ska tillgodogöras på alla nivåer i samhället. Konventionen består av fyra huvudartiklar som bland annat behandlar barns lika värde och rättigheter samt barns rätt till liv, att överleva och utvecklas (UNICEF Sverige 2009, s 4). För denna uppsats är artikel 3 och artikel 12 viktigast eftersom de kan kopplas direkt till samhällsplanering.

Artikel 3 benämner barnets bästa som den centrala utgångspunkten när det gäller åtgärder rörande barn. Hänsyn till barnets bästa gäller, förutom de sociala och familjerättsliga förhållandena, för alla samhällsinstitutioner. Barn ges följaktligen samma värde som vuxna men anses ha behov av särskilt stöd och skydd till följd av deras sårbarhet (UNICEF Sverige 2009, s 14).

Artikel 12 understryker barns rätt att forma egna åsikter och fritt uttrycka dem angående allt som rör barnet. Barn ses som subjekt vars åsikter ska respekteras och tas på allvar. Barn i alla åldrar har samma rättigheter till åsikts- och yttrandefrihet, åsikterna tillskrivs

dock betydelse utifrån barnets ålder och mognad. Barns åsikter kan höras genom direkt kommunikation med berörda barn eller genom företrädare för barns intressen. Det är viktigt att särskilda möjligheter bereds för att höra barn och deras företrädare (UNICEF Sverige 2009, s 18).

De två artiklarna har olika angreppssätt vilka vanligen delas upp i barnperspektiv och barns perspektiv. Barnperspektivet hänger ihop med artikel 3 och förklaras som vuxnas försök att förstå och redogöra för barns uppfattningar, erfarenheter och handlingar. Barns perspektiv representerar emellertid barns uppfattningar, erfarenheter och handlingar utifrån deras egna upplevelser vilket kopplas samman med artikel 12. Oavsett hur ambitiösa och pålästa de vuxna som försöker förstå barnen är behandlas barnen alltid som objekt enligt barnperspektivet medan barnen agerar subjekt enligt barns perspektiv (Sommer et al. 2009, ss 19-23).

Det har det gått 25 år sedan Sverige ratificerade barnkonventionen och många viktiga steg har tagits för barns rättigheter under denna tid. Sverige har emellertid fått kritik från FN:s barnrättskommitté angående barnkonventionens rättsliga ställning. I februari 2015 beslutade regeringen, mot bakgrund av barnrättskommitténs rekommendationer, att lägga till ett direktiv i den redan pågående Barnrättighetsutredningen från 2013. Tilläggsdirektivet handlar om att utreda hur barnkonventionen kan bli en del av svensk lagstiftning (Regeringen 2015).

3.3.2 Barnombudsmannen och barnkonsekvensanalys

Sveriges riksdag tillsatte år 1993 en Barnombudsman vars huvudsakliga uppdrag är att se till att barnkonventionen beaktas i beslutsfattande gällande barn och unga. Implementeringen av konventionen ska ske i såväl statliga myndigheter som i kommuner och landsting (Barnombudsmannen 2015a). Som ett sätt att säkerställa fokus på barnets bästa och omsätta barnkonventionen i handling har barnombudsmannen utvecklat ett verktyg som kallas barnkonsekvensanalys. Dess huvudsyften är att vara ett stöd för kommuner, landsting och statliga myndigheter samt att genomsyra organisationernas ordinarie arbete. Genom att arbeta med barnkonsekvensanalyser får barn, i enlighet med artikel 12 i barnkonventionen, göra sin röst hörda. Tanken är dock att den ska filtreras genom den vuxne som utför arbetet det vill säga en koppling till barnets bästa i artikel 3 (Barnombudsmannen 2015b).

3.4 Barn i fysisk miljö

Barn och unga har traditionellt sett inte haft en betydande roll inom samhällsplanering, att beaktande tagits till barn hör historiskt till undantagen. Vid sällsynta tillfällen har vuxna som arbetar med barn tillfrågats och på så vis fungerat som ambassadörer för gruppen. På senare år har emellertid barns och ungdomars egen kunskap och upplevelse av den fysiska miljön kommit att beaktas i planprocessen. Hur den fysiska omgivningen är utformad påverkar våra liv i stor utsträckning vilket medför att de som ska vistas i miljöerna bör ha en aktiv roll angående utformandet av dem (Boverket 2000, s 65).

Plan- och bygglagen tar upp barnperspektivet såtillvida att “planläggning enligt denna lag ska... främja... en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper” (SFS 2010:900, 2 kap. 3 §). Det står även att “enligt denna lag ska hänsyn tas till behovet av att det inom eller i nära anslutning till områden med sammanhållen bebyggelse finns... lämpliga platser för lek” (Ibid., 2 kap. 7 §). Det finns således inget direkt omnämnande av ett barnperspektiv på hur den fysiska omgivningen ska utformas vilket lämnar formuleringen av detta till kommunerna i och med deras planmonopol.

3.4.1 Barns rörlighet

Barn skjutsas alltmer till såväl skola och förskola som till sina fritidsaktiviteter vilket kan kritiserar ur fler aspekter, bland annat ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv. Barns optimala miljö innefattar både repetition och omväxling vilket även existerar i deras vardagsmiljöer, dock i fel form. Det repetitiva finns i de barnanpassade enhetliga miljöerna medan variationen yttrar sig som de många bilresor som barn utstår mellan områden som i deras föreställningsvärld inte hänger samman. Istället bör en gynnsam barnmiljö vara tillräckligt stor för att successivt kunna utforskas och erövrar i barnens egen takt medan de har välbekanta människor runtomkring sig som en stabil faktor (Tillberg 2001).

Funktionsuppdelning och stora utrymmen avsedda för biltrafik bidrar till en miljö som är dåligt anpassad för barn. Det handlar inte enbart om trafikfaror utan även om att staden blir oöverskådlig och därmed obegriplig för barn som vars rörelsemönster hindras av de fysiska barriärer som biltrafikens infrastruktur utgör (Nyström 2001). Sedan mitten av 1950-talet har antalet skadade barn i trafiken minskat, trots att bilantalet ökat. Barns rörlighet har med andra ord fått stå tillbaka till förmån för bilisters framkomlighet. Numera tillåts barn exempelvis inte gå ensamma till skola eller fritidsaktiviteter vilket medför att de inte får möjlighet att utforska sin närmiljö och därmed inte utvecklar rumslig förståelse. Att inte kunna röra sig fritt i sin närmiljö bidrar även till försämrade möjligheter för barn att umgås med andra barn vilket hämmar deras sociala utveckling (Björklid 2001).

Förtätning presenteras som en lösning på barns begränsade rörlighet. Om städer förtätas har barn möjlighet att bli en del av dem och kunna ta del av stadsliv och stadskultur. Liksom vuxna behöver barn “platser som är öppna och tillgängliga för alla, som är funktionsblandade, som används på många olika sätt av många olika människor och som har identitet och historia; kort sagt urbana offentliga platser” (Nyström 2001, s 36). Förtätning leder emellertid till större konkurrens om mark vilket kan få negativa effekter för barn (se 3.4.5 Barn på taket).

3.4.2 Inomhus och utomhus

I Sverige ses utomhusaktivitet som något som är nyttigt för barn. Enligt vuxna är utomhuslek idyllisk och målas upp som den ultimata barnaktiviteten. Uppfattningen handlar om att frisk luft och lek i naturen ger friska, kreativa och starka barn som lär sig att ta vara på sig själva. De idylliska utomhusmiljöerna återfinns på landsbygden som,

till skillnad från staden, anses lämpad för barn. Det finns emellertid en motsatsbild till den idylliska synen på barns utomhuslek, utomhusmiljöer är nämligen fulla av hot som barn behöver skyddas mot. Skyddet mot farorna finns inomhus, i hemmet som präglas av trygghet och familjerelationer. Inomhus och utomhus anses följaktligen vara varandras motsatser. Inomhus finns det trygga och kända, familjen och ordning medan utomhus är farligt, utforskat, ensamt och kaosartat (Halldén 2003).

3.4.3 Lekplatser

Sverige har en lång tradition av konstruerande av lekplatser. De första offentliga lekplatserna i Sverige anlades i Stockholm år 1902 och kom att bli en förebild för såväl grannländer som resten av landet. Anledningen till att lekplatserna kom till var till stor del att de vuxna ville hålla barnen borta från gatan och andra utemiljöer som parker vilka ansågs vara till för vuxna. Lekplatserna hade till en början ett fostrande inslag med anställda lekledare som skulle fylla barnen med kunskap och lärdomar. Den organiserade leken skulle fungera som en förebyggande barn- och ungdomsverksamhet som skulle göra deltagarna till ansvarstagande och väl fungerande vuxna (Boverket 2000, s 54, SOU 1998:97, s 102).

Under 1950-, 60- och 70-talen förändrades synen på barns lek bland annat genom medvetandegörande av barns behov av säkra och trygga lekmiljöer. Det skedde även en utveckling rörande utformningen av lekplatser. Det tillkom lekplatser i bostadsområden med redskap för lek i form av exempelvis sandlådor och klätterställningar. Lokaliseringen av de nya lekplatserna utgick ifrån att barns aktionsradie hade minskat i och med faror som successivt tillkommit sedan industrialiseringen gjort sitt intåg i stadsmiljön. Utredningar om barns utemiljöer visade att barns lek varken var möjlig att inhägna eller kontrollera fullt ut. Det hängde ihop med insikten att lekmiljöer bör ha ett visst mått av spänning för att få barn att stanna kvar på lekplatsen och inte söka sig till exempelvis trafikerade områden. Under 1970-talet blev bygglekplatser allt vanligare. Tanken var att barnen skulle kunna skapa och leka fritt (Boverket 2000, ss 54-55; SOU 1998:97, ss 102-103).

Under 1900-talet har således mycket förändrats angående barns villkor i den fysiska miljön. Det kan konstateras att "barn är mer känsliga för sin fysiska miljö än vuxna. Ändå visar historien att barn till en början inte inkluderades i utformningen av miljön" (SOU 1998:97, s 104). Detta är emellertid i förändring. Ett paradigmskifte har, som tidigare nämnts, skett från att barn setts som ofärdiga vuxna vars lek och upptåg bör kuvas till att vara individer som ska respekteras och tas på allvar. Trots att mycket har förändrats gällande synen på barn har mycket lite skett när det gäller utveckling av lekplatser (Boverket 2000, s 56). Från att lekplatser varit miljöer som är direkt farliga för barn (SOU 1998:97, s 103) visar tendenser på att lekplatser numera är så säkra att barnen inte är intresserade av att uppehålla sig där. 10-20 procent av den tid barn vistas utomhus spenderas på iordningställda lekplatser. Resterande tid uppehåller de sig på långt mindre barnanpassade ytor som är betydligt farligare än de lekredskap som anses farliga. Vuxensamhället verkar prioritera att minimera riskerna för åtal om skadliga

lekplatsmiljöer framför att skapa spännande och stimulerande platser som barn vill vistas på (Nilsson 2001).

3.4.4 Säkerhet

Barn och fysiska miljöer är starkt förknippat med säkerhet. Eftersom barn inte har samma motoriska förmågor och inte kan skydda sig från faror i samma utsträckning som vuxna finns det regler som ska förebygga olycksfall för barn. Sverige har lägst antal döda barn till följd av olycksfall i hela världen trots att olycksfall är den största dödsorsaken bland barn i landet (Boverket 2011, s 9). Anledningen till Sveriges särställning är att arbetet med att förhindra farliga miljöer för barn funnits på agendan länge. Redan på 1970-talet gjordes flera utredningar med barn och säkra utemiljöer i fokus (Boverket 2000, s 55).

Som nämnt i föregående avsnitt om lekplatser finns det en risk att säkerhetstänket kring barns miljöer gör dem oattraktiva enligt deras tilltänkta brukare. Somliga åtgärder, som exempelvis minimering av kontakt med trafik, är de flesta överens om men det är viktigt att sätta farorna i perspektiv och inte överdriva säkerhetstänket (Nilsson 2001).

3.4.5 Barn på taket

Verksamhet för barn är ytkrävande. I Köpenhamn har en kombination av brist på mark och förskoleplatser lett till att tillgodoseendet av förskolegårdar sker på takterrasser. Tanken är att flexibilitet och samnyttjande av ytor ska underlätta samarbete mellan olika avdelningar inom samma förskola. Detta beslutade sig Fag og Arbejde, en av Danmarks största fackföreningar, att undersöka närmare med hjälp av Sissel Brandi-Hansen som har en master i pedagogik. Brandi-Hansen (2015) menar att det är nödvändigt att förstå att fysiska strukturer påverkar det sociala livet och har därför granskat hur denna typ av rumsliga lösningar fungerar för den vardagliga förskoleverksamheten. Brandi-Hansen kommer genom intervjuer och observationer bland annat fram till att effekten av förskolor i fler våningar gör att barn och pedagoger på olika avdelningar sällan träffar varandra. Trappor och hissar utgör fysiska barriärer som medför att barnen inte kan röra sig mellan avdelningarna på egen hand. Barngrupperna blir istället rumsligt isolerade till sin egen avdelning eftersom det blir en för stor apparat, som kräver disciplin och planering, för pedagoger att med stora barngrupper förflytta sig mellan våningsplanen. Den minskade kontakten med pedagoger på andra avdelningar resulterar i att pedagogiken på avdelningarna skiljer sig mycket från varandra och att samarbete mellan avdelningarna försvåras.

Utevistelser är problematiska av fler anledningar. Delvis innefattas förflyttnings-svårigheterna mellan avdelningarna inomhus till takterrasserna, eftersom de kräver våningsbyten. Även oförutsedda händelser samt väder utgör bekymmersamma faktorer. Utomhuslek anses traditionellt inte kräva lika många pedagoger som inomhusaktivitet eftersom utemiljöerna i sig utgör stimuli till lek. Utomhusleken utnyttjas därför som tid för pedagogernas raster. En pedagog kan således vara ensam med en barngrupp på en av lekgårdarna på takterrasserna när ett barn plötsligt behöver uppsöka toalett. Vid dessa tillfällen känner inte pedagogerna att de kan lämna barngruppen för att utföra ett

toalettbesök med barnet i fråga. Dels tar det för lång tid att ta sig till en toalett, eftersom det inte finns några sådana i anslutning till takterrasserna, och dels anser inte pedagogerna att miljön är tillräckligt säker för att kunna lämna barnen ensamma en stund. Trots att det finns säkerhetsåtgärder för att förhindra att barnen ska trilla ner eller kasta saker på marken nedanför finns dessa scenarier som en ständig oro hos pedagogerna. Lösningen blir att alla barn måste gå in och chanserna för ytterligare utevistelser den dagen är inte stora. Den hårda vinden, och generella utsattheten för vädret, på takterrasserna medför obehag för barn och pedagoger. Växter trivs heller inte i den utsatta miljön, lekmiljöerna präglas av icke levande material som inte går att flytta på vilket medför att pedagogerna har svårt att utföra pedagogisk verksamhet med hjälp av lekredskapen. Sammantaget får dessa faktorer som följd att utevistelser begränsas till en eller två gånger i veckan, övrig tid stannar barn och pedagoger inomhus på avdelningar isolerade från varandra (Brandt-Hansen 2015).

4. Teori

Teorierna som ligger till grund för denna uppsats behandlar barn ur ett makt- och normkritiskt perspektiv. För att ge en bild av hur detta maktperspektiv ser ut följer nedan en genomgång av rätten till staden ur ett ekonomiskt maktperspektiv, medborgarskap och makt, feministiskt normkritiskt maktperspektiv samt ett normkritiskt åldersperspektiv. Teorierna i detta kapitel kopplas till efterföljande metodkapitel om diskursanalys och diskussionen om språkteori.

4.1 Rätten till staden

David Harvey (2011, ss 133-134) hävdar alla människors lika rätt till staden. Rätten till staden handlar delvis om rätten till de ekonomiska resurser som produceras i staden men även om rätten att omvandla staden. Detta grundar sig i rätten att omvandla oss själva som människor då staden betraktas som en fysisk förlängning av människan som speglar föreställningar om den sociala verkligheten. Städer, och efterföljande urbanisering, uppstår genom "geografisk och social koncentration av en överskottsprodukt" (Ibid., s 134). Rumslig organisering bidrar till den ojämna maktbalansen eftersom dess uppdelning i offentliga och privata rum bestämmer vilken grupp som kan forma rummet utifrån sina idéer (Ibid., s 74). Enligt Harvey har nyliberalismen, med dess styrmedel i form av partnerskap mellan näringsliv och offentliga institutioner, bidragit till att staten går ekonomiskt resursstarka grupper ärenden. Detta medför att en politiskt och ekonomisk elit besitter makten att omvandla staden vilket lämnar andra grupper utanför staden som demokratiskt projekt (Ibid., ss 154-158). Sammanfattningsvis anser Harvey att rätten till staden är ojämnt fördelad vilket innebär att makten att omvandla staden, och sig själv som människa, är ojämnt fördelad. De grupper som har störst ekonomiska resurser har makt över stadens omvandling.

Barn är inte en ekonomiskt resursstark grupp eftersom de flesta barn inte tjänar några egna pengar. Här existerar naturligtvis en skillnad mellan olika åldersgrupper inom ramen för tolkningen av gruppen barn som alla individer under 18 år. Det finns individer som är omyndiga som tjänar egna pengar men generellt är barn beroende av sina vårdnadshavare för försörjning. Vårdnadshavarna kan ge barnen ekonomiskt kapital att själva förfoga över vilket dels innebär att barn med vårdnadshavare som är ekonomiskt resursstarka själva torde vara ekonomiskt resursstarka och dels att vårdnadshavare har makt att styra barnens konsumtion samt att de genom detta har makt över barns beteende. Genom att applicera Harveys resonemang om makt och ekonomiska resurser på gruppen barn dras slutsatsen att barn har liten makt över stadens omvandling samt att makten är knuten till barnens vårdnadshavares ekonomiska resurser. Barnen blir således beroende av vårdnadshavare som för deras talan när det kommer till stadens omvandling utifrån ekonomiska resurser.

4.2 Medborgarskap och makt

En annan problematisering angående barn och makt kan göras i förhållande till medborgarskap. Svenskt medborgarskap fås från födseln men kan inte fullt ut

praktiseras före 18 års ålder. Den brittiske sociologen Thomas Humphrey Marshall (SOU 1998:97, ss 8-10) delar in medborgarskap i tre olika typer: politiskt, civilt och socialt. Gällande det politiska medborgarskapet har en svensk medborgare fullt medborgarskap, det vill säga rätt att rösta och vara politiskt valbar, först vid 18 års ålder. Följaktligen har barn mycket liten, för att inte säga obefintlig, politisk makt. Det civila medborgarskapet handlar om yttrandefrihet, likhet inför lagen etcetera, vilket begränsas i och med att barn företräds av förmyndare och exempelvis inte har rätt att ingå avtal. Barn hindras emellertid inte ifrån att använda sig av yttrandefrihet vilket dock kompliceras av att barn inte kan använda sig av de traditionella politiska kanalerna då de inte har fullvärdig politisk makt. Det sociala medborgarskapet handlar om rätten till social grundtrygghet eller välfärd. I detta fall kan barn sägas ha fullt medborgarskap då de har rätt till utbildning och hälsovård på samma premisser som vuxna. Utifrån denna syn på medborgarskap kan barn sägas vara objekt snarare än subjekt och således beroende av att vuxna agerar i deras intresse.

4.3 Feministisk normkritik

Socialistisk feministisk teori baseras på att det existerar ett förtryck gentemot kvinnor som upprätthålls genom ojämlika ekonomiska tillgångar och maktstrukturer. Teorin rör sig utanför biologiskt kön och tar sig an genus, eller socialt konstruerat kön. Genusbegreppet är starkt förknippat med maktstrukturerna i samhället som gynnar män och försummar kvinnor vilket upprätthålls genom isärhållande av könen. Det som anses vara manligt är motsatsen till kvinnliga egenskaper och attribut vilket reproduceras genom att avsteg från detta ses som avvikelser. Inom ramen för denna dualitet mellan könen existerar en hierarki där manliga egenskaper ses som positiva medan de kvinnliga ges en sämre status. I förlängningen innebär de ojämlika maktstrukturerna att mannen anses vara normen vilket gör kvinnan till avvikande (Ritzer 2009, ss 370, 386-391).

Denna uppsats behandlar inte genusperspektivet. Det som behandlas inom ramen för feministisk teori kan dock även användas när det gäller upprätthållande av maktstrukturer mellan andra grupper. I denna uppsats är den feministiska kritiken av normer överförbar på förhållandet mellan vuxna och barn. Den vuxne intar mannens roll som norm och barnet blir liksom kvinnan avvikande. Enligt denna omskrivning konstrueras samhället följaktligen utifrån vuxnas perspektiv och när fysisk planering tar barnperspektivet i beaktande sker det som en avvikelse från normen. Enbart genom att utpeka barnperspektivet som något som bör tas i beaktande kan det betraktas som att denna grupp inte utgör normen. I nästa stycke återfinns ytterligare teori kring detta.

4.4 Barn och normkritik

Följande teorier har hämtats från en artikel skriven utifrån en serie seminarier om social inkludering på tre brittiska universitet. Seminariedeltagarna bestod av akademiker, tjänstemän, representanter från barnrättsorganisationer, doktorander samt barn och unga. Teorierna är av normativ karaktär och talar snarare om hur verkligheten borde se ut än hur den faktiskt ser ut, det finns dock en del verklighetsbeskrivande inslag. Artikelskribenterna menar att vuxenperspektivet är normen i samhället och att barn

därmed är avvikande. För att förklara detta använder författarna ett makt-perspektiv. De menar att vuxna har mer makt än barn vilket förändras om barnperspektivet tas i beaktande. Maktstrukturerna har inte enbart med ålder att göra utan handlar även om exempelvis etnicitet, socioekonomisk tillhörighet och kön. I artikeln koncentrerar sig författarna emellertid på åldersfaktorn. Den ojämna fördelningen av makt präglas av underliggande föreställningar om att människor utvecklas kontinuerligt, det vill säga att människor bli bättre och bättre ju äldre de blir. Dessa föreställningar är ofta dolda varför det är viktigt att medvetandegöra dem. Författarna är medvetna om distinktionen mellan barnperspektivet och barns perspektiv vilka de anser bör vävas samman och behandlas som en helhet. Det är emellertid nödvändigt att komma ihåg att barn är experter på sina egna upplevelser. Även om barns perspektiv ofta behöver tolkas och formuleras av vuxna är förstahandsinformation från barn lika viktig som tolkningarna. För att barn ska kunna medverka på ett meningsfullt sätt där deras åsikter och upplevelser kan lyftas fram bör deltagandet anpassas till barns villkor. En förutsättning för detta är att barn ses som kompetenta och inte ställs i motsatsposition till vuxna (Davis & Edwards 2004).

4.5 Sammanfattning

Denna uppsats teoretiska bas bygger på föreställningen om att olika grupper i samhället besitter olika mycket makt vilket tar sig uttryck i det fysiska rummet. Maktobalansen härleds till ojämnt fördelade ekonomiska resurser, förmåga att kunna framföra sina åsikter och få dem tagna på allvar samt normer angående ålder. I förhållande till detta är barn en marginaliserad grupp som är beroende av vuxnas intresse för gruppen.

5. Metod

Denna uppsats har en kvalitativ ansats med fokus på en fallstudie som undersöks med diskursanalytisk metod. I följande kapitel görs en redogörelse för fallstudie och diskursanalys som metod samt praktiskt tillvägagångssätt.

5.1 Fallstudie

Genom att tillämpa fallstudie som metod har denna uppsats för avsikt att få en djupare kunskap om barnperspektiv i planeringen i fallet Malmö stad vilket är passande för forskare med kvalitativ inriktning (Denscombe 2004, s 178).

Bent Flyvbjerg (2006, ss 219-221) menar att fallstudie som vetenskaplig metod är misstolkat. Kritiker ifrågasätter metoden utifrån teori, reliabilitet och validitet. Ur ett vetenskapligt perspektiv menar kritikerna följaktligen att det inte är betydelsefullt att utföra fallstudier eftersom fallstudier enbart genererar djupare kunskap om ett enda fall. Fallstudier som metod är därmed meningslöst eftersom samhällsvetenskapens största uppgift är att avtäcka strukturer.

Utifrån kritiken har Flyvbjerg (2006, ss 221-224) urskilt fem vanliga påståenden som han benämner som missförstånd, dessa missförstånd ger han sedan svar på. Missförstånd nummer 1 är att generell teoretisk kunskap som är oberoende av kontext värderas högre än konkret empirisk kunskap som existerar i en bestämd kontext. Detta bemöts med att all vetenskap som på något sätt behandlar mänskliga angelägenheter är kontextuell. Dessutom menar Flyvbjerg att expertkunskap alltid måste utgå ifrån konkreta fall, för att forskare ska kunna gå vidare från nybörjarnivån i inlärningsprocessen, annars är det omöjligt att tillgodogöra sig kunskapen på ett djupare plan. Det är emellertid viktigt att teoretisk kontextoberoende kunskap existerar parallellt med den kontextuella praktiska kunskapen.

Missförstånd nummer 2 utgår ifrån att kunskapen som tillägnas genom studiet av ett enskilt fall ej kan generaliseras och kan därför inte heller bidra till vetenskapen. Flyvbjerg (2006, ss 224-228) svarar att det visst går att dra generella slutsatser från fallstudier, det beror på vilket fall det är tal om samt under vilka premisser det valts. Flyvbjerg påpekar slutligen att generalisering inte är den enda sortens kunskap som får vetenskapen att utvecklas, studier som genererar specifik kunskap om ett bestämt fall kompletterar den generaliserbara forskningen genom att den får en verklighetsförankring.

Missförstånd nummer 3 går ut på att fallstudier kan generera hypoteser som kan användas i inledningen av forskningen men att det finns andra metoder som är överlägsna gällande teoribildning och att pröva hypoteser. Påståendet är kopplat till det andra missförståndet om generalisering vilket i sin tur handlar om valet av fallstudie. Genom att välja ett atypiskt fall kan de djupare orsakerna bakom en viss företeelse och dess konsekvenser studeras vilket kan vara viktigare än att beskriva problemets symptom och frekvens. Slutsatser från avvikande fall kan mycket väl vara

hypotesprövande. Om något gäller för ett ovanligt fall borde det vara giltigt för alla eller många andra fall. Den falsifierande varianten innebär att om något inte är giltigt för fallet är det med största sannolikhet inte giltigt för något annat eller få andra fall (Flyvbjerg 2006, ss 229-233).

Missförstånd nummer 4 handlar om att fallstudier tenderar att verifiera snarare än falsifiera och därmed bekräfta forskarens förutfattade meningar. Flyvbjerg (2006, ss 234-237) argumenterar för att denna benägenhet snarare är mänsklig än karaktäristisk för forskare som använder sig av fallstudie som metod. Han hävdar vidare att det tvärtom är vanligt med falsifiering inom metoden, genom fördjupad undersökning i ett särskilt fall har nämligen det empiriska materialet möjlighet att säga emot forskarens initiala teorier och hypoteser. Detta påstås inte vara lika vanligt rörande data framtagna genom kvantitativa metoder.

Missförstånd nummer 5 utgår ifrån svårigheterna angående att sammanfatta och utveckla generella påståenden och teorier utifrån specifika fallstudier. Flyvbjerg (2006, ss 237-241) medger att fallstudier ofta genererar stora mängder narrativ data vilket han menar ligger i metodens natur. Goda berättelser närmar sig vanligtvis det verkliga livets komplexitet. Sådana berättelser kan följaktligen vara svåra eller omöjliga att sammanfatta i prydliga vetenskapliga formler, generella antaganden och teorier. Detta anses ofta vara positivt bland fallstudieforskare då det tyder på resultat av komplex och mångbottnad karaktär. Den stora frågan, enligt Flyvbjerg, är om det alltid är önskvärt att sammanfatta komplex forskning som speglar en komplex värld vilken i sig är omöjlig att summera i praktiken.

Genom att tillämpa fallstudie som metod kan en mer detaljerad bild av ett specifikt exempel träda fram. Malmö stad har valts ut eftersom kommunen antas vara en av få svenska kommuner som har inte bara har för avsikt att införliva barnperspektivet i fysisk planering, utan även har gjort och gör det. Denna fallstudie skulle i så fall kunna tjänstgöra som vad Martyn Denscombe (2004, ss 178-190) menar utgör en extrem enhet. Genom att välja ett fall som inte är typiskt för andra enheter kan sådant som annars skulle förbli osynligt synliggöras, de ovanliga kvaliteterna premieras således framför de vanliga. Slutsatser från denna typ av undersökningar kan leda till normativa konklusioner eller rekommendationer om annan praxis än den tillämpad i det aktuella fallet. Andra urvalsstrategier är att välja typiska fall utifrån vilka det går att generalisera, enheter med minst sannolikt scenario där utgångspunkten vanligen är att falsifiera teori eller mycket sällsynta fall som är svåra eller rent av omöjliga att studera på en annan plats eller under en annan tid.

5.2 Diskursanalys

Det empiriska materialet som används i denna uppsats bearbetas genom diskursanalys. Utgångspunkten i denna typ av analys är att det inte existerar någon objektivitet. Istället anses objektivitet vara okunskap om att omvärlden konstrueras genom olika maktförhållanden. Makt ses som en oundviklig del av samhället som skapar den sociala

världen snarare än som något negativt och förtryckande. Maktförhållanden producerar kunskap och identiteter vilka speglas i relationerna mellan individer och grupper. På så sätt skapas diskurser genom människors maktförhållanden till varandra. Genom att den sociala världen konstitueras utifrån makt påvisas även de sociala ordningar som utesluts. Därför hävdas det inom diskursanalytisk teori att maktperspektivet är oundvikligt att ta i beaktande vid undersökningar angående den sociala världen (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss 20, 44-45).

Språket är centralt inom diskursanalys då språket är en aktivitet som representerar olika föreställningar om verkligheten snarare än en objektiv spegling av den. Fokus läggs på vad som uttrycks och inte samt på vilket sätt olika företeelser formuleras. Det finns följaktligen inte en sanning, istället utgör olika representationer av verkligheten olika individers eller grupper sanningar. I många fall är flertalet individer överens om vad som är en adekvat skildring av sanningen, eftersom de tillsammans skapar en diskurs inom vilken sanningen om verkligheten produceras och reproduceras. Diskurser består av utsagor, som är enskilda påståenden om verklighetens beskaffenhet, och social praktik. Utsagor och praktik har ett dialektiskt förhållande, det vill säga utsagor beskriver vad som betraktas som verkligt och inte samtidigt som praktiken bestämmer ramarna inom vilka utsagorna uppstår. På så sätt fungerar diskursen som konstituerande samtidigt som den konstitueras. Diskurser innehåller både normativa och deskriptiva påståenden, det vill säga både beskriver verkligheten som den är och som den borde vara (Börjesson & Palmblad 2007, ss 10-14, 34).

“Diskurser är inte bara vad som sägs i olika sammanhang, utan också vad som gör det möjligt att säga det... Tanken är att diskurser därigenom orienterar människors handlande. De kan begränsa handlingsutrymmet men även öppna upp för nya handlingsvägar” (Ibid., s 12).

I och med att diskursen förändras ändras även den sociala praktiken och människors syn på hur det är möjligt att handla. Parallellt med den dominerande diskursen existerar andra diskurser som ständigt aspirerar på att ta över den ledande rollen. Vid undersökning av de icke dominerande diskurserna kan ljus kastas på den förhärskande diskursen, eftersom deras motsatser definierar varandra. Det är viktigt att klargöra vems kontext som redogörs för eftersom det valda sammanhanget utesluter andra tolkningar (Börjesson & Palmblad 2007, ss 13, 19).

Som tidigare nämnt läggs stor vikt vid språket inom diskursanalys. Utgångspunkten är strukturalistisk och poststrukturalistisk språkfilosofi som menar att språket ger människor tillgång till verkligheten. Verkligheten är således inget som existerar objektivt utanför diskursen utan skapas genom att människor beskriver den. Händelser kan naturligtvis äga rum rent materiellt utan människors inblandning, men så fort någon sätter ord på ett fenomen görs det inom ramen för en eller flera diskurser. Människors diskursiva förståelse får sociala konsekvenser i och med att olika handlingssätt anses mer eller mindre riktiga inom given diskurs. Denna syn på språket härstammar från Ferdinand de Saussures teorier om språket från tidigt 1900-tal. Saussure menar att

språket existerar på två plan, dels finns det vardagliga konkreta språket kallat parole och dels finns langue som är språkets oföränderliga struktur. Parole bygger på langue inom vilket ord har en fast innebörd vars betydelse kännetecknas av att skilja sig från andra ords betydelser. Langue kan ses som ett nätverk av ord som genom sitt förhållande till varandra ges innebörd. Inom Saussures språkvetenskap studeras framför allt langue och inte parole, då det vardagliga språket anses allt för flyktigt och kopplat till individen. Uppdelningen mellan langue och parole, samt idén om språket som oföränderligt, kom att kritiseras av poststrukturalister och senare strukturalister. Arvet från Saussure är att det som ger ord sin betydelse inte kommer från verkligheten utan dess förhållande till varandra inom en struktur. Enligt poststrukturalistisk teori är ords betydelse inte oföränderliga utan modifieras efter kontext. Därmed inte sagt att ord kan betyda vad som helst, då skulle kommunikation mellan människor vara omöjlig, men de har heller inte en enda absolut betydelse. Ett och samma ord kan betyda olika saker i olika sammanhang. Den hierarkiska uppdelningen mellan langue och parole suddas ut och istället hävdas det vardagliga användandet av språket vara det som skapar, reproducerar och förändrar strukturen (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss 15-18).

5.3 Genomförande

Tillvägagångssättet i analysen av det empiriska materialet har först varit att läsa igenom översiktsplanen och lokalisera alla stycken i texterna som explicit och implicit handlar om barn. Styckena har sedan studerats som utsagor vilka inom diskursanalys är objekt som går att undersöka enskilt.

Efter att styckena om barn identifierats har analysen kretsat kring fem teman: bostäder, hälsa, trafik, delaktighet och gemenskap samt skola och utbildning. Dessa fem teman har valts ut för att kunna utföra analysen på ett strukturerat sätt. Bakgrunden till valet av teman är en blandning av vad som tas upp i översiktsplanen, sådant som tagits upp som viktiga faktorer för barns utveckling i bakgrundsavsnittet samt sådant som är viktigt ur en samhällsplanerares synvinkel. De fem temana visade sig efter undersökningen vara bärande diskurser kring barnperspektivet. Det är sådant som kretsar kring dessa teman som återkommer i översiktsplanen och till viss del även i detaljplanerna.

Inom ramen för dessa teman tolkas utsagorna ur olika perspektiv: om barn behandlas som objekt eller subjekt, om barn ses som en grupp med behov som skiljer sig från vuxnas, om de är önskvärda eller inte, om barndomen ses som viktig i sig eller som en transportsträcka till vuxenlivet, om barn tas upp i både offentliga och privata miljöer. Tolkningar görs även utifrån rubriksättning, kontext och formuleringar. Syftet med att utföra en diskursanalys på detta sätt är att på ett djupgående plan ta reda på vad som ligger till grund för det som Malmö stad benämner som barnperspektivet. Genom att noggrant studera språkbruket och tolka det utifrån kontext avses underliggande föreställningar kring barn och planering avtäckas.

6. Material

Materialet som ligger till grund för uppsatsen är Malmö stads översiktsplan och tre detaljplaner. Kommunfullmäktige antog översiktsplanen den 22 maj 2014. Den består av tre delar: planstrategi, miljökonsekvensbeskrivning samt ett digitalt kartverktyg med riktlinjer för planering och ställningstaganden för riksintressen. Planstrategin är den del som utgör utgångspunkten till denna uppsats eftersom det är den som behandlar barnperspektivet. Det går visserligen att tolka miljökonsekvensbeskrivningen och kartorna i det digitala kartverktyget utifrån ett barnperspektiv, men det är inte avsikten med denna uppsats. Avsikten är att ta reda på vad Malmö stad skriver om barnperspektivet och därför är planstrategin det dokument som studeras. Planstrategidokumentet kommer härnäst refereras till som Malmö stads översiktsplan, medan miljökonsekvensbeskrivningen och kartverktyget snarare ses som kompletteringar till denna.

Översiktsplanen, eller planstrategin, är 77 sidor lång och indelad i tio kapitel: förord, sammanfattning, Malmö 2032 – en stadsbyggnadsvision, övergripande mål, prioriterade inriktningar, strategier, genomförandestrategier och arbetsprocesser, konsekvenser, fortsatt översiktsplanering samt länsstyrelsens granskningsyttrande. I kapitlet strategier finns barnperspektiv som en egen punkt vilken undersöks noggrant. Utifrån tidigare nämnda kategorier undersöks emellertid hela dokumentet på jakt efter såväl explicita som implicita utsagor om barn och barnperspektivet.

De tre detaljplanerna som undersöks är Dp 5107, Vårsången 6; Dp 5383, Vitpilen 12 och Dp 5344, Kvarnhög 49. Vårsången 6 ligger i Fosie i södra Malmö medan Vitpilen 12 och Kvarnhög 49 ligger i Husie som tillhör östra Malmö (se referenskartor under 8. Detaljplaner). Detaljplanerna innehåller en planbeskrivning som omfattar mellan 8-15 sidor text. I varje detaljplan ingår även en plankarta, en samrådsredogörelse, utlåtande efter granskning samt laga kraftsbevis. Det är planbeskrivningen som ligger till grund för analyserna i denna uppsats eftersom det är dessa som beskriver hur kommunen avser utforma den fysiska miljön. Härnäst hänvisas de till som detaljplaner.

6.1 Urval

Det första och viktigaste kriteriet för valet av detaljplaner är att de ligger inom Malmö stads geografiska gränser. Eftersom detaljplanerna ska jämföras med översiktsplanen har ytterligare ett krav varit att planerna ska ha vunnit laga kraft efter att översiktsplanen antagits. Mot bakgrund av detta har detaljplaner som vunnit laga kraft innan den 22 maj 2014, eller som uttryckligen bygger på äldre översiktsplaner, valts bort. I detaljplan för Kvarnhög 49 står det uttryckligen att denna bygger på översiktsplanen från 2014. Detaljplan för Vårsången 6 hänvisar till översiktsplanen från 2014 som anger markanvändningen för området i fråga som blandad stadsbebyggelse vilket tolkas som att detaljplanen i sin helhet bygger på gällande översiktsplan. Detaljplan för Vitpilen 12 anger endast att den är upprättad i enighet med översiktsplanen. Detta tolkas som att den följer gällande översiktsplan för tiden då detaljplanen upprättades, det vill säga den som antogs 22 maj 2014. Det är emellertid inte omöjligt att detaljplanerna delvis bygger på

föregående översiktsplan om detaljplaneprocessen skett under en längre tid. Det är emellertid rimligt att anta att detaljplanerna har kontrollerats mot den nya översiktsplanen eftersom denna gällde när detaljplanerna vann laga kraft.

7. Malmö stads översiktsplan

I översiktsplanens kapitel som heter kallat Strategier finns rubriken Barnperspektivet som tar upp en A4-sida av dokumentet. Det som står skrivet på denna sida spänner över ett stort spektrum och tas upp i varje kommande analysdel. Här står bland annat att “en stad som är bra för barn är bra för alla” (Malmö stad 2014, s 41) vilket tyder på att kommunen anser att barnvänlighet är en kvalitetsstämpel och i förlängningen ses barn således som en viktig grupp som bör prägla stadens utformning. Det står även att “barnens perspektiv ska synliggöras, belysas och beaktas i alla beslut i stadsplaneringen” (Ibid.) vilket stämmer väl överens med artikel 12 i FN:s barnkonvention (se 3.3.1 FN:s barnkonvention). Barnkonsekvensanalyser ses som ett lämpligt verktyg. Detta tyder på att Malmö stad har god kännedom om, alternativt vill ge en bild av att vara förtrogen med, FN:s barnkonvention och barnombudsmannens arbete med att förverkliga konventionen. Barnperspektivet är emellertid insprängt i flera delar av översiktsplanen vilket kan tolkas som att det finns en holistisk inställning till barnperspektivet.

7.1 Bostäder

Barnperspektiv gällande bostäder, eller framförallt utemiljöer kring bostäder, hittas i flera delar av Malmö stads översiktsplan.

I ett av strategiavsnitten kallat Bostadsbyggande anges barnperspektivet under en punkt som handlar om att människor i alla åldrar ska kunna bosätta sig i Malmö på lika villkor. Kommunen vill erbjuda bostäder för alla och särskilt fokus läggs på att “barnfamiljer ska kunna välja att fortsätta bo urbant eller storstadsnära” (Malmö stad 2014, s 31). Citatet indikerar att Malmö stad anser det önskvärt med barnfamiljer boendes i eller i närheten av staden, eftersom just denna grupp väljs ut som enskilt viktiga att ta upp. Det kan även tolkas som att det urbana eller storstadsnära livet är något barnfamiljer själva eftertraktar, med tanke på att det förutsätts att de eventuellt skulle välja att göra det. I strategiavsnittet om barnperspektivet står det även att Malmö stad vill attrahera barnfamiljer till alla boendeformer samt olika delar av staden (Ibid., s 41) vilket styrker tolkningen av barnfamiljer som en önskvärd grupp. Under rubriken Bostadsbyggande återfinns påståendet “barnens perspektiv ska alltid beaktas för trygga och levande närmiljöer” (Ibid., s 31). Barn erkänns följaktligen som en grupp som har särskilda behov när det gäller trygghet i närmiljön. Vad beträffar levande närmiljöer kan det tolkas på flera sätt. Med tanke på att det nämns i samma mening som trygghet kan det kopplas till folkliv och att folktomma platser tenderar att skapa otrygghet. Levande närmiljöer skulle även kunna läsas som miljöer med levande växter och djur eller att platserna ska vara möjliga för barnen att själva göra levande genom att omforma dem. Under rubriken Barnperspektiv nämns vikten av att närmiljön är “användbar, grönskande och upplevelserik” (Ibid., s 41) vilket styrker tolkningen av föregående citat och samtidigt sätter fingret på att barn ska kunna och vilja använda dessa platser. Det tyder även på att det finns platser som inte är utformade på detta sätt samt att det är något som Malmö stad vill ändra på. Detta kan i sin tur härledas till att lekplatser ofta är utformade på ett sätt som gör att barn inte vill leka där utan hellre vistas på andra platser

som inte är tänkta för barn som brukargrupp, därmed är det heller inte anpassade för deras särskilda behov (se 3.4.2 Lekplatser och 3.4.4 Säkerhet).

Kopplat till bostäder nämns även det faktum att förskolors och skolors upptagningsområden numera inte är geografiskt kopplade men att "säkra skolvägar och god tillgänglighet för gående och cyklister kan bidra till att barn får gå i skola i sitt närområde" (Malmö stad 2014, s 41). Citatet kan tolkas som att anledningen till valet av skola är att de ska vara lätta för barnfamiljerna att ta sig till, det är alltså inte de olika skolornas särprägel som är den avgörande faktorn i skolvalet. Det är sedan tidigare känt att vårdnadshavare alltmer skjutsar sina barn till förskola och skola i bil (se 3.4.1 Barns rörlighet) men om det är för att det inte existerar säkra skolvägar eller om det har att göra med exempelvis tidsbrist eller var vårdnadshavarna arbetar någonstans nämns inte.

7.2 Hälsa

I översiktsplanen tas hälsa upp med bred ansats och stadsbyggnad anses vara en viktig del för att möjliggöra för goda livsvillkor och en god livsstil hos invånarna. Hälsa behandlas nästan uteslutande i samband med välutformade utemiljöer.

De första meningarna under rubriken barnperspektivet förkunnar att goda uppväxtvillkor samt bra livskvalitet för barn är viktigt för samhället i stort. Lek och rörelse förknippas med god hälsa hos barn (Malmö stad 2014, s 41). Barn nämns även i ett stycke under rubriken Verka för en hälsosam stad och tas upp som en särskilt viktig grupp när det gäller utformandet av utemiljöer. Detta kopplas till barns "sociala, fysiska/motoriska och mentala utveckling" (Ibid., s 23). Ett mångsidigt utbud av offentliga rum samt fritids- och idrottsanläggningar med förutsättningar för nyttjande av alla åldersgrupper i samhället påstås ligga till grund för god hälsa och välfärd (Ibid.). Barns hälsa kopplas följaktligen samman med utevistelser, lek och rörelse, det vill säga till stor del med fysisk aktivitet. Den fysiska aktiviteten förväntas i sin tur ha goda effekter på mental hälsa (Ibid.). Under kapitlet konsekvenser finns en rubrik som heter Hälsa och uppväxtvillkor under vilken det tas upp att "goda uppväxtvillkor för barn och unga är ett villkor för en god hälsa senare i livet" (Ibid., s 72). Goda uppväxtvillkor anses i sin tur vara starkt förknippad med mobilitet för unga vilket möjliggörs genom en tät bebyggelse som är möjlig att gå och cykla i (Ibid.).

7.3 Trafik

Trafik är ett stort tema i översiktsplanen. Övergripande handlar det om att "gång-, cykel- och kollektivtrafiken ska utgöra grunden i trafiksystemet" (Malmö stad 2014, s 7) som, utan att alls nämna barn, kan tolkas positivt ur ett barnperspektiv i och med att det främjar barns möjligheter till självständig rörlighet.

Malmö stad påpekar vikten av att inte planera för bilen då det skapar en ojämlig tillgänglighet mellan dem som har bil och dem som inte har det. Barn lyfts fram som en av grupperna som inte har tillgång till bil (Malmö stad 2014, s 39). Trafiken och dess utformning pekas under rubriken Barnperspektiv ut som "väsentligt för hur barn kan

använda staden” (Ibid., s 41) vilket återigen kopplas till “god tillgänglighet för dem som går, cyklar och åker kollektivt” (Ibid.). Vikt läggs vid att barn ska kunna ta sig till platser utan vuxnas sällskap, det handlar om att kunna ta sig tryggt till både skolor och fritidsaktiviteter. Även “barns rörelsebehov och behov av trygghet” (Ibid.) står i fokus. Sammantaget är det möjligt att påstå att trafikstrategin som tas upp i översiktsplanen tar barnperspektivet i beaktande. Under rubriken En stad för fotgängare står det explicit “att anlägga ett barnperspektiv ger en säker och trygg miljö för alla åldrar” (Ibid., s 43) vilket pekar på att barnperspektivet är väl integrerat i strategier kopplade till trafik. Det går att urskilja ett helhetsperspektiv som tar upp den mer passiva rollen barn får i en trygghetskontext där de ses som en särskilt utsatt grupp som behöver skyddas. Barn ges även en aktiv roll i och med att deras självständiga rörelse anses vara prioriterat. Det förefaller som att Malmö stad vill bryta det paradigm som existerar sedan 1950-talet, där bilen fått allt större utrymme i stadens utformning på bekostnad av oskyddade trafikanters rörlighet (se 3.4.1 Barns rörlighet).

7.4 Delaktighet och gemenskap

Under rubriken Barnperspektiv tar översiktsplanen upp att barn bör lyssnas på och tas på allvar för att så småningom växa upp till trygga vuxna (Malmö stad 2014, s 41) vilket tyder på att Malmö stad ser barns delaktighet som något som är en investering inför framtiden snarare än ett självändamål. Vidare framkommer en syn på barn som både objekt och subjekt i och med citatet “det är väsentligt att arbeta såväl med barnperspektivet (med vuxnas ögon på barns miljö) som barnets eget perspektiv” (Malmö stad 2014, s 41). Dessa två angreppssätt tyder på att arbetet med att skapa en stad med miljöer som är lämpliga för barn kan göras på olika sätt och att båda angreppssätten är viktiga. Detta indikerar i sin tur att Malmö stad vill förmedla att det arbetas, eller åtminstone bör arbetas, med barnanpassade fysiska miljöer från flera håll. Detta stämmer väl överens med barnkonventionen som dels handlar om barnets bästa, vilket blir objektifierande, och dels om att barn ska komma till tals i sådant som rör dem, vilket behandlar barn som subjekt (se 3.3.1 FN:s barnkonvention).

Längre ner på sidan om Barnperspektivet hittas en rubrik som heter Strategier under vilken det går att läsa att “barn och ungas delaktighet och inflytande på frågor som rör staden och dem själva ska ses som en resurs i planeringsprocesser och särskilda former för barn och ungas delaktighet ska utvecklas” (Malmö stad 2014, s 41). Malmö stad är enligt citatet intresserade av att höra vad barn har att säga om den fysiska miljön som omger dem. Att barns delaktighet ska ses som en resurs indikerar att det skulle kunna ses på som en belastning, eventuellt med tanke på att det krävs speciella metoder för att lyckas med detta. Utvecklingen av speciella metoder för barns delaktighet indikerar att det är något som inte existerar i dagsläget men att det är något som kommunen strävar efter att upprätta. Det finns en medvetenhet om att det krävs särskilda metoder för att lyckas göra barn delaktiga på ett bra sätt och att metoder för medborgardialog med vuxna inte går att använda på samma sätt i dialog med barn.

Delaktighet tas även upp i samband med stadsodling under rubriken Kultur och fritidsaktiviteter.

“Lokal ekologisk odling i staden kan stödja en god social utveckling och bidra till bättre hälsa. Det skapar en större känsla av delaktighet och samhörighet med sin stad, sin stadsdel och sina grannar och ger därför även goda förutsättningar för integration av olika samhällsgrupper och utbyte över åldersgränser” (Malmö stad 2014, s 35).

Delaktighet skapar följaktligen gemenskap både mellan människor som gör saker tillsammans men även med själva staden och stadsdelen, enligt Malmö stad. Det betonas även att det sker ett utbyte mellan människor i olika åldrar, vilket ses som positivt. Det kan tolkas som att det är positivt att barn träffar vuxna men även att vuxna träffar barn. Malmö stad uttrycker implicit att stadsodling är något som människor i alla åldrar och med olika bakgrund kan och vill ägna sig åt.

Under strategiavsnittet Barnperspektivet står det att “en levande stad med blandade funktioner bidrar till att stadsrum befolkas med mångfald av vuxna som kan vara förebilder för barn och ungdomar i vardagen” (Malmö stad 2014, s 41) vilket kan tolkas som att barn har behov av många olika vuxna som de kan ha som förebilder. Det pekar även på att vuxna ska vara förebilder för barn och inte tvärtom och talar inte om att barn skulle kunna ha varandra som förebilder. Integration mellan barn med olika bakgrund tas upp under rubriken barnperspektiv genom att belysa vikten av strategisk lokalisering av aktiviteter riktade till barn så att barn med olika bakgrund träffas (Ibid.). Detta kan tolkas som att det i dagsläget finns problem gällande segregation mellan barngrupper som Malmö stad vill komma tillrätta med samt att verksamheter riktade till barn ses som ett sätt att möjliggöra en sådan utveckling.

7.5 Skola och utbildning

På sidan ägnad åt barnperspektivet nämns skola och utbildning i samband med barns begränsade möjligheter att på egen hand kunna ta sig till skolan samt att förskolors och skolors utemiljö ska vara av god kvalitet (Malmö stad 2014, s 41). Skola kopplas även ihop med barns rörlighet under rubriken En stad med goda livsbetingelser för alla (se 7.3 Trafik).

I kapitlet Malmö 2032 – en stadsbyggnadsvision beskrivs framtidens Malmö, under rubriken En företagsam stad på stabil grund nämns att “den som väljer att etablera sig i Malmö gör det i förvisningen att skolorna håller hög kvalitet” (Ibid., s 12). Detta tyder på att utbildning med hög kvalitet är en del av det som Malmö stad ser som den stabila och företagsamma staden samt att de som går i skolan, det vill säga barnen, är en viktig del av denna stad. Det är även möjligt att tolka det som att skolorna i Malmö stad i dagsläget inte har den goda standard som eftersträvas. Om så hade varit fallet hade formuleringen sannolikt sett annorlunda ut och pekat på hur det ser ut i dagsläget eftersom det troligen är något som kommunen hade önskat framhäva.

I översiktsplanen nämns behovet av att råda bot på skolers och förskolors lokalbrist vid flera tillfällen. Problemet härleds till förskolors och skolers stora ytbehov som måste tillgodoses särskilt med tanke på Malmö stads förtätningsplaner. Flertalet åtgärder anges där samnyttjande av både utemiljöer (Malmö stad 2014, ss 34, 37) och inomhuslokaler ses som alternativ. Förskoleverksamhet i flera våningsplan samt kreativ arkitektur anses kunna svara på problematiken liksom kommunalt förvärvande av fastigheter och mark i exempelvis villaområden. I samband med detta framkommer krav på "nyttänkande, innovativa lösningar... och metodutveckling på flera plan" (Ibid., s 34). Att problemet ska angripas på bred front kan ses som att lokalbristen tas på allvar. Det går att skönja en experimentell inställning till lösandet av problemet.

Kommunen är även medveten om att det kommer krävas tillfälliga lokaler på vilka samma krav på kvalitet ska ställas som på de permanenta enheterna. Driftkostnaderna för mindre lokaler bör tillåtas bli dyrare för att kunna tillgodose kvalitetskraven (Malmö stad 2014, s 34). Behovet av att tillgodose skol- och förskoleverksamhet med lokaler kan i och med detta anses bli taget på allvar då Malmö stad inser att extra investeringar är nödvändiga. Det tyder även på att utbildning och barn prioriteras.

I översiktsplanen handlar inte skola och utbildning om barns rätt till utbildning eller att barn med olika förutsättningar ska få sina behov tillgodosedda, utan om hur barnen ska ta sig till och från skolor och förskolor samt utemiljöer med god standard. En möjlig tolkning är att rätten till skolgång är så pass vedertagen i en svensk kontext att den inte behöver tas upp. Översiktsplanen är dessutom ett dokument som ska reglera kommunens framtida markexploatering och inte tala om hur den pedagogiska verksamheten i kommunen ska utvecklas.

7.6 Diskurser

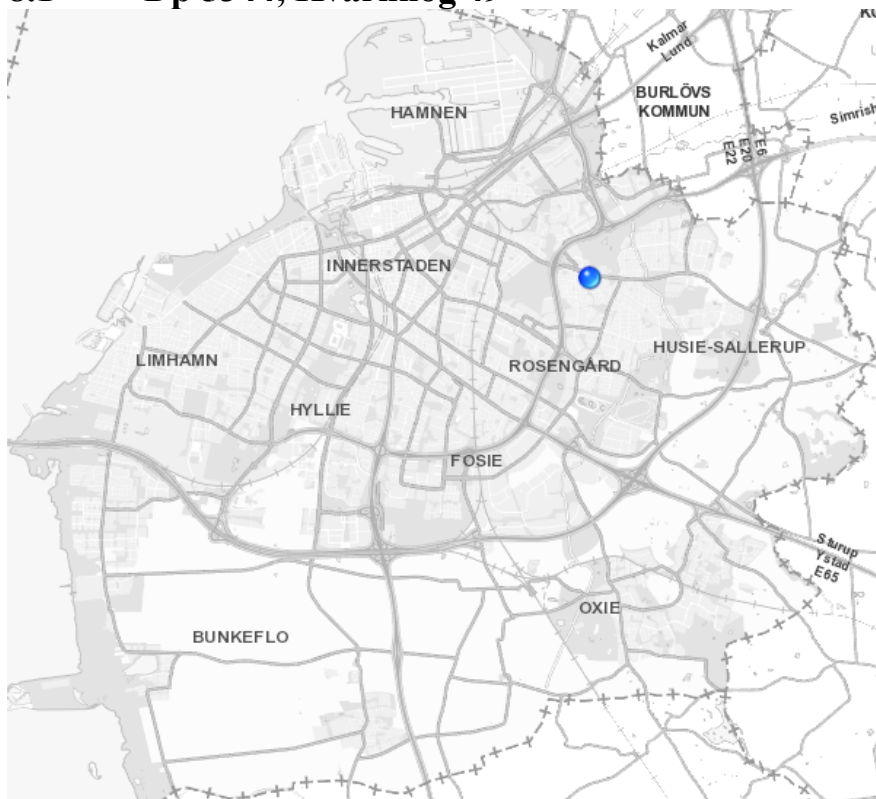
De diskurser som kommit fram i analysen av översiktsplanen kan kopplas ihop med de fem temana bostäder, hälsa, trafik, delaktighet och gemenskap samt skola och utbildning. Återkommande begrepp är närmiljö, rörelse och trygghet vilka kopplas till alla fem diskurser.

1. Bostadsdiskursen handlar om trygga och attraktiva närmiljöer vilket härleds till barns begränsade aktionsradie. Barn och barnfamiljer ses som en grupp som är önskvärd i staden och tas upp särskilt.
2. Diskursen gällande hälsa kopplas till utemiljöer i vilka barn har möjlighet att leka och utföra fysisk aktivitet. Betoning ligger på barns utveckling samt att fysisk aktivitet i välutformade utemiljöer ger förutsättningar för god hälsa senare i livet.
3. Angående trafik kretsar diskursen kring barns självständiga rörlighet utan vuxnas inblandning vilket i sin tur kräver trygga trafiksystem där gång-, cykel och kollektivtrafik premieras.

4. Delaktighet och gemenskap tas upp som en diskurs i två delar. Dels behandlas barns deltagande i planeringsprocessen vilket handlar om att se barn som resurser i planeringssammanhang och vikten av att barn har inflytande. Dels handlar diskursen om att barn genom att få möjlighet att vara delaktiga i den faktiska handgripliga utformningen av staden känner gemenskap med andra människor men även till staden och den fysiska miljön.
5. Skol- och utbildningsdiskursen behandlar framför allt kvaliteten på utbildning samt lokalbristen för skol- och förskoleverksamhet. Även lokalisering av dessa verksamheter tas upp utifrån tidigare nämnd trafikdiskurs, det vill säga att barn på egen hand ska kunna ta sig till och från skolan på ett tryggt sätt.

8. Detaljplaner

8.1 Dp 5344, Kvarnhög 49

Figur 1: Referenskartan Kvarnhög 49, Husie, Malmö (Malmö stad 2015d).

Detaljplanen omfattar Kvarnhög 49 samt in- och utfartsväg belägen inom fastigheten Kvarnhög 19 (se Bilaga 1). Ett markköp är tänkt att genomföras för att vägen ska kunna bli en del av Kvarnhög 49. Ett av syftena med detaljplanen är att befintliga byggnader som idag innehåller garage och industribyggnad ska kunna omvandlas till bostäder. Ett annat syfte är att eventuellt kunna stycka av fastigheten i mindre delar. Inom fastigheten finns i dagsläget två villor för bostadsändamål vilka inte är tänkta att förändras. Den ena villan innehåller tre lägenheter och den andra är ett enfamiljshus. Det finns även en äldre verkstadsbyggnad i två våningar. Verkstaden har under årens lopp innehållit olika typer av verksamhet men är tänkt att göras om till två lägenheter. Nio studentlägenheter planeras till en byggnad som idag används garage och förråd. Alla byggnaderna utom enfamiljsbostaden är har någon form av antikvariskt intresse som till viss del har bevarandevärde. Detaljplanen medger parkeringsmöjligheter för nio bilar, varav en handikappanpassad, och 25 cyklar (Malmö stad 2015a, ss 1, 3-5, 7-8).

I detaljplanen anges att den följer gällande översiktsplan avseende att området ska innehålla blandad stadsbebyggelse.

Detaljplanen för Kvarnhög 49 tar inte explicit upp barnperspektivet. Ordet barn förekommer inte någonstans i den 15 sidor långa texten. Det enda som tydligt kan kopplas till barn är avståndet till närmst belägna skola och förskola. I förhållande till vad Malmö stads översiktsplan beskriver som barnperspektiv går det emellertid att tolka

tillgängligheten för gång- och cykeltrafik samt tillgång till grönområden som visst beaktande av barnperspektivet.

Tillgången till grönområden anses vara god och det korta avståndet till Bulltofta rekreativområde tas upp. I den norra delen av fastigheten finns ett område med ett fåtal träd som är av trädgårdskaraktär (Malmö stad 2015a, ss 5,14). Det finns en barriär i form av Sallerupsvägen mellan Kvarnhög 49 och Bulltofta. Norr om Kvarnhög 49 har bilvägen fem filer. I detta område blev ett barn påkört i mars 2015. Barnet fick inga synliga skador men fördes till sjukhus. Detta skedde vid ett övergångsställe och bilen körde med låg hastighet (Sydsvenskan 2015). Olyckor kan naturligtvis ske även i trafikområden där ett barnperspektiv har tillämpats, men i och med att Bulltofta anses ligga nära planområdet urskiljs saken av en tillgänglighetsanalys ur ett barnperspektiv.

8.2 Dp 5383, Vitpilen 12

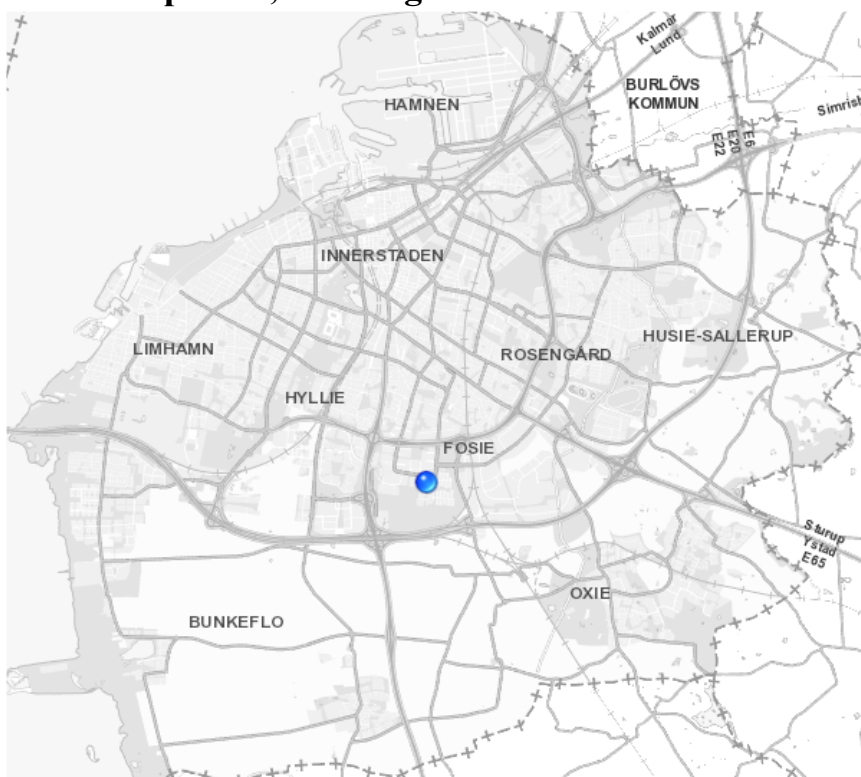
Figur 2: Referenskartan Vitpilen 12, Husie, Malmö (Malmö stad 2015d).

Detaljplanen avser fastigheten Vitpilen 12. Syftet med upprättandet av detaljplanen är att de tillfälliga paviljonger som idag rymmer 40 elever och fyra lärare ska kunna göras permanenta. En gång- och cykelväg ska upprättas längs med den södra plangränsen. I den norra delen av området är marken avsedd för skolgård. Här finns i dagsläget en del vegetation, några uthus samt lekyta och bollplan. Detaljplanen fastställer emellertid att lekvärderna genom relevant gestaltning bör förstärkas samt att mer inslag av växtlighet är önskvärt. Området för detaljplanen ligger i direkt anslutning till en större skolgård i öster där det även finns fler skolbyggnader (Malmö stad 2015b, ss 1, 3-4).

Under avsnittet Samhällskonsekvenser återfinns rubriken Barnperspektiv. Här hänvisas till FN:s barnkonventions tredje artikel om att barns bästa ska sättas i främsta rummet. Det finns förutsättningar för en god miljö med tanke på att en permanent skolbyggnad uppförs, att skolgården gestaltas samt att gång- och cykelvägnätet utvecklas. Miljön påstås vara bra för både barn och vuxna. Det betonas även att barns behov av utemiljö har tagits i beaktande i och med att tillräckligt stora ytor för skolgård säkras (Malmö stad 2015c, s 4, 7).

Under samma avsnitt finns även en rubrik som heter Jämställdhet under vilken flera aspekter som anses gynna jämställdheten tas upp. Skolan ligger bostadsnära och det finns god kommunikation för samtliga trafikslag. Utemiljön anses trygg i och med att den är väl upplyst, att skolgården är inhägnad men genomsynlig samt att gatumiljön angränsas av många fönster och dörrar (Malmö stad 2015c, s 7). Dessa aspekter gynnar även barn då det bostadsnära läget torde föra med sig att barn har lättare att ta sig till och från skolan utan vuxens sällskap. Att det finns goda kommunikationer med bil gynnar förvisso inte barns rörlighet men alternativen i form av gång-, cykel- och kollektivtrafik är positivt. Den trygga utemiljön är även gynnsam för barn. Vad gäller inhägnaden av skolgården har det snarare med barnperspektivet att göra, än med jämställdhetsperspektivet, då jämställdhet inte gynnas av att skolelever inte kan ta sig utanför skolgården.

8.3 Dp 5107, Vårsången 6

Figur 3: Referenskartan Vårsången 6, Fosie, Malmö (Malmö stad 2015d).

Detaljplanen omfattar norra delen av fastigheten Vårsången 6. Planerna för området är att uppföra en funktionsblandad bebyggelse i mellan två och nio våningar där 140

bostadsrätter samsas med förskola, kontor, handel och service. Kontor, handel och service planeras ligga på markplan medan förskoleverksamhet kommer finnas på plan ett och två. Bostäder lokaliseras till övre våningar. I dagsläget finns det cirka 400 lägenheter inom området för detaljplanen med en stor andel lägenheter med tre rum och kök upplåtna med hyresrätt. En av avsikterna med detaljplanen är att kunna erbjuda en större mångfald av lägenheter gällande såväl upplåtelseform, vilket dock inte regleras genom detaljplan, som storlek. Detaljplanen innehåller även anläggandet av en gång- och cykelväg genom att överföra en del av kvartersmarken längs Munkhättegatan till gatumark (Malmö stad 2015c, ss 1, 4, 6). Denna detaljplan har ett eget avsnitt som heter Ekonomiska och sociala konsekvenser under vilket rubriken Barnperspektiv går att finna. Detaljplanen säger sig överensstämma med gällande översiktsplan (Malmö stad 2014, s 5). I vilket avseende detta gäller preciseras emellertid inte vilket tolkas som att en övergripande samklang åsyftas.

I dagsläget är de 400 bostäderna kvarteret Vårsången 6 fördelade på tre åttavåningshus och tre trevåningshus (Malmö stad 2015c, s 6). Detaljplanen möjliggör för uppförandet av

“4 lamellhus i 3 till 6 våningar för bostadsändamål och ett punkthus i 9 våningar för bostadsändamål... Till lamellhusen kopplas tvåvåningshus placerade parallellt med Munkhättegatan med möjlighet för bostäder på plan två” (Ibid., s 1).

Sammanlagt handlar det om 140 nya lägenheter som föreslås bli bostadsrätter för att erbjuda en mångfald av upplåtelseformer i kvarteret som idag består av enbart hyresrätter. Storleken på lägenheterna planeras vara varierande. I dagsläget uppfattas bebyggelsen som sluten norrifrån vilket med hjälp av verksamhet i markplan med entréer mot Munkhättegatan kan förändras och upplevas som mer levande (Malmö stad 2014, ss 1, 4).

I detaljplanen tas Malmö stads tio bostadspolitiska mål upp av vilka flertalet följs. Den handlar bland annat om “stora gårdar som ger goda förutsättningar för god utemiljö och boendekvaliteter... [och] kommunal service i form av förskola” (Malmö stad 2015c, s 8).

I norr angränsar kvarteret Vårsången 6 till Munkhättegatan som är en bred fyrfilig bilväg med planterad mittrefug. Munkhättegatan anses bilda en barriär mellan Vårsången 6 och bebyggelsen på andra sidan vägen. Barriäreffekten förstärks ytterligare av att trafiken generellt har hög hastighet. Detaljplanens omfattning sträcker sig inte över Munkhättegatan men förslag på hur vägen kan utformas redovisas emellertid i Planprogram för Lindängen/Södra Fosie som tas upp i detaljplanen. Förslaget innefattar en avsmalning av vägen till endast ett körfält i vardera riktningen samt uppförande av en cirkulationsplats i korsningen mellan Munkhättegatan och Gånglåtsvägen. Dessa åtgärder tros minska trafikens hastighet vilket ger förutsättningar för trygga passager för gång- och cykeltrafikanter. Bostadsgårdarna i området kommer att kopplas till ett gång- och cykelnät som ska vara välutbyggt och säkert vilket kan medföra att barn på egen

hand har möjlighet att ta sig till närliggande områden, exempelvis omnämnda Lindängens idrottsplats med bollplaner beläget sydväst om området. En separerad cykelväg planeras till söder om Munkhättegatan för att skapa en förbindelse med redan existerande cykelstråk öster och väster om området. Tillgången till kollektivtrafik i området anses vara god och planeras ej förändras förrän vid eventuellt spårvägsbyggande vilket föreslås ta de två mittersta körfälten av Munkhättegatan i anspråk. Parkeringsnormen för området föreslås kunna sänkas vilket grundar sig i goda förbindelser med kollektivtrafik samt möjlighet till samnyttjande av parkeringsplatser mellan boende och anställda i den planerade verksamheten. Parkering kommer lösas både i markplan och i underjordiskt garage vilket gäller för både bilar och cyklar (Ibid., s 5-8, 10-11).

Det råder i dagsläget brist på förskolor i området varför byggandet av en sådan anses angeläget. Förskolan är tänkt att hysa cirka 80 barn fördelat på fyra avdelningar som kommer ligga på de två nedersta våningarna i ett lamellhus på sex våningar. Detaljplanen medger 33 kvadratmeter friyta utomhus per barn vilket följer Malmö stads riktlinjer för förskolors utemiljö på 30 kvadratmeter per barn (Malmö stad 2015c, ss 6, 9).

8.4 Diskurser

Vid analysen av detaljplanerna framkommer inte lika många diskurser som vid analysen av översiktsplanen. De fem temana, eller diskurserna, i översiktsplanen har inte samma explicita barnperspektiv som i översiktsplanen utan utelämnas eller behandlar istället andra företeelser.

Detaljplanen för Kvarnhög 49 har som sagt inget uttalat barnperspektiv. I detaljplanen för Vårsången 6 kopplas diskursen kring barnperspektivet till skyddade bostadsgårdar, ett tryggt gång- och cykelnät, god utemiljö, ökad trygghet genom att fler människor närvarar på en plats. I Vitpilen 12 nämns tillräckligt stora ytor för barns utevistelse, välutvecklat gång- och cykelvägnät, utformning av skolgårdsmiljön samt själva uppförandet av skolbyggnader. Vitpilen 12 tar även upp jämställdhet som en ny diskurs kopplad till barnperspektivet.

9. Diskussion

Ur maktsynpunkt är det möjligt att påstå att barn i Malmö, enligt dess översiktsplan, tillåts att ta plats i staden. Barnperspektivet tas framförallt upp i förhållande till offentliga miljöer och genomsyrar flera delar av översiktsplanen. Det görs både genom att ta upp barn i förhållande till trafik men även olika slags utemiljöer och parkområden. Detta ger en bild av att barnperspektivet inte betraktas som ett särintresse som endast bör bejakas vid utformning av platser avsedda för barn utan något som ska genomsyra alla platser i staden.

Översiktsplanen erkänner både barnets bästa och vikten av beaktande av barns egna åsikter samt rekommenderar användning av barnkonsekvensanalyser (se 3.3.1 FN:s barnkonvention och 3.3.2 Barnombudsmannen och barnkonsekvensanalys). Sammantaget kan det betraktas som att Malmö stads barnperspektiv stämmer överens med FN:s barnkonvention och barnombudsmannens arbete med att tillämpa den. Vad gäller Plan- och bygglagen behandlas inte barnperspektivet explicit utan handlar om att god miljö ska vara tillgänglig för alla samhällsgrupper samt att det finns plats för lek inom bebyggda områden (se 3.4 Barn i fysisk miljö). Dessa vaga formuleringar kan Malmö stads barnperspektiv sägas följa.

Alla diskurser som omnämns i översiktsplanen går inte att hitta i detaljplanerna. De som utelämnas i detaljplanerna är delaktighet och gemenskap samt hälsa. Dessa diskurser får således betraktas som icke prioriterade i detaljplaneförfarandet vilket delvis kan kopplas till planeringsdokumentens funktion. Översiktsplanens syfte är att ange generella riktlinjer för kommunens utveckling gällande markanvändning medan detaljplaner är avsedda att precisera markanvändningen. Detaljplanerna är mer tekniskt detaljinriktade och ägnar sig inte åt generell samhälllig utveckling på samma sätt som översiktsplaner bör göra.

Vid en jämförelse mellan översiktsplanen och detaljplanerna existerar det en viss diskrepans ur ett maktperspektiv. Kortfattat ges barn mer utrymme, och därmed mer makt, i översiktsplanen än i detaljplanerna vilket öppnar upp för en diskussion om planeringsnivåer och makt. Å ena sidan ska översiktsplanen ligga till grund för all planering i en kommun och att barnperspektivet nämns utförligt i denna tyder på att gruppen har makt över all planering som sker i kommunen. Å andra sidan är det detaljplaner som reglerar vad som faktiskt kommer byggas och dess innehåll är juridiskt bindande. I detaljplanerna får inte barnperspektivet lika mycket utrymme som i översiktsplanen. Eftersom barnperspektivet nämns i översiktsplanen hamnar det på agendan, vilket kan ses som att barn får mer makt, men om barnperspektivet inte följs upp i detaljplanerna har omnämmandet i översiktsplanen ingen effekt på den fysiska miljön. Uttryckt i andra ord kan ett strategiskt icke juridiskt bindande dokument som en översiktsplan uttrycka sådant som sedan inte efterföljs senare i planeringsprocessen. Detta gäller inte enbart barnperspektivet utan kan appliceras på andra områden.

Utifrån de tre detaljplaner som har granskats tydliggörs att barnperspektivet endast finns med när ett område uttalat byggs för barn, det vill säga Vitpilen 12 med skolverksamhet och Vårsången 6 med förskoleverksamhet. I detaljplanen för Kvarnhög 49 nämns inte ordet barn och det enda som explicit kan kopplas till gruppen är avstånd till skola och förskola. Detaljplanerna för Vitpilen 12 och Vårsången 6 har upprättats i syfte att bland annat hysa verksamhet för barn och det går med säkerhet att påstå att barn kommer vistas i dessa områden. Det går naturligtvis inte med säkerhet att veta om det någonsin kommer bo eller vistas barn på Kvarnhög 49. Om Malmö stad vill leva upp till devisen "en stad som är bra för barn är bra för alla" (Malmö stad 2014, s 41) bör emellertid barnperspektivet i detaljplanering beaktas ur fler aspekter än avstånd till närmsta förskola och skola.

I Malmös översiktsplan beskrivs hur kreativ arkitektur, innovativa lösningar och samnyttjande av inomhuslokaler och utemiljöer ska kunna bidra till att lösa problematiken med brist på lokaler till förskolor och skolor (se 7.5 Skola och utbildning). En av dessa innovativa lösningar skulle kunna vara att tillämpa Köpenhamns svar på problemet (se 3.4.5 Barn på taket). Kortfattat har mark- och lokalbrist i Köpenhamn lett till att förskoleverksamhet sker på flera våningar med utemiljöer på takterrasser. Detta kopplas till den täta staden med höga byggnader och brist på markyta. I detaljplanen för Vårsången 6 (se 8.3 Dp 5107, Vårsången 6) finns planer om förskola i flera våningar. Med tanke på hur pedagogerna på förskolan i Köpenhamn beskriver den vardagliga verksamheten uppdelad på flera våningsplan är det möjligt att rikta kritik till denna utveckling. De fysiska barriärer som trapphus och hissar utgör försvårar samarbetet mellan avdelningar på olika våningar och att ta sig mellan våningsplanen kräver disciplin och organisering. Det existerar heller inte samma flexibilitet i utomhusvistelserna som dessutom är färre, dels på grund av att takterrasserna upplevs som otrygga av pedagogerna och dels eftersom de kräver förflyttningar mellan våningarna. Makt manifesteras i fysiska strukturer och när staden byggs allt tätare hårdnar kampen om marken. Om barnverksamhet inte tillåts att ta plats på marken är det ett uttryck för att någon annan än denna grupp besitter makten att ta mark i anspråk. I fallet med Vårsången 6 handlar det förvisso inte om att bygga förskolegårdar på taken men enbart att förlägga förskoleverksamhet i flera plan pekar på att barnen inte är den grupp som prioriteras i kampen om utrymmet på marken.

I detaljplanerna för Vitpilen 12 och Vårsången 6 finns egna rubriker som heter Barnperspektivet. I båda dokumenten börjar stycket med exakt samma ord: "Enligt FN:s barnkonvention ska barns bästa sättas i främsta rummet. Planområdet har goda förutsättningar att bli en bra miljö för både barn och vuxna genom..." (Malmö stad 2014b, s 7 & Malmö stad 2014d, s 8). Detta leder till slutsatsen att barn snarare behandlas som objekt än subjekt i detaljplaneförfarandet vilket kopplas till artikel 3 i barnkonventionen (se 3.3.1 FN:s barnkonvention). En misstanke om att det finns en mall för hur barnperspektivet ska tas med framkommer då det inte är särskilt troligt att exakt samma formulering återfinns i dokument skriven av två olika tjänstemän utan att

det finns rutiner för detta. Om det stämmer uppenbarar sig en följdfråga, varför tas inte barnperspektivet i beaktande även i detaljplanen för Kvarnhög 49?

I detaljplanen för Vitpilen 12 tas jämställdhet upp under avsnittet Samhällskonsekvenser. Det som står under denna rubrik är sådant som även gynnar barn vilket leder till slutsatsen om att jämställdhetsfrågor till stor del kopplas samman med barnperspektivet samt att kvinnor anses gynnas av det som gynnar barn och tvärtom. Att barn blir en del av jämställdhetsdiskursen, och att jämställdhet blir en del av barndiskursen, kan diskuteras utifrån normkritisk teori (se 4.3 Feministisk normkritik). När intressen och erfarenheter hos grupper som inte tillhör normen inte särskiljs från varandra kan de enskilda grupperna, inom den större icke normativa gruppen, att bli osynliga. Genom att slå ihop grupperna finns det en risk att de hanteras de utifrån generella förhållningssätt trots att de olika grupperna kanske inte alls gynnas av samma lösningar.

9.1 Förslag till vidare forskning

Denna uppsats behandlar översiktsplan och detaljplaner för att undersöka hur dessa plandokument kommunicerar med varandra. Uppsatsen svarar emellertid inte på hur det ser ut när det faktiskt byggs något. Detaljplaner bestämmer visserligen i stor utsträckning hur ett område ska utformas men det finns fortfarande en viss flexibilitet som hade varit intressant att undersöka. Plandokumentet är dessutom skapade av en och samma aktör inom vilken det existerar, eller åtminstone borde existera, en samsyn på barnperspektivet. Hur ser det ut när byggherrarna kommer in i bilden? Dessa företag kan naturligtvis ha ett engagemang för att bygga barnvänliga miljöer men vinstintresset kanske överskuggar detta. Om det går att spara pengar på att bygga en lekplats med standardiserade lekredskap som företaget vet motsvarar säkerhetsföreskrifterna väljer de troligen att göra det framför att ha dialoger med barn om lekmiljöer och kanske behöva anlita en konsult som ritat lekplatsen. Det här är spekulationer och det hade varit intressant att veta hur det ser ut i verkligheten.

I denna uppsats är syftet att ta reda på hur översiktsplanering och detaljplanering kommunicerar med varandra gällande barnperspektivet varför annan empiri lämnats utanför. Analysen av plandokumentet hade emellertid kunnat kompletteras genom intervjuer med berörda tjänstemän för att få ytterligare en dimension på vad kommunen lägger för värderingar i barnperspektivet. Det hade även kunnat bidra till att reda ut varför barnperspektivet inte tas upp i en av detaljplanerna. Andra strategiska dokument, som exempelvis Malmö stads grönsplan och Malmö stads policy för ungas inflytande, hade kunnat granskas för att ge ytterligare djup till diskursen kring barnperspektivet.

Ett annat möjlig undersökning skulle kunna vara att ta reda på hur pass deltagande gruppen barn de facto är i planeringsprocessen och om det som barn framför tas på allvar. Det hade varit intressant att undersöka hur dialogerna mellan kommunala tjänstemän och barn ser ut för att ta reda på om de verkligen ses som en resurs i planeringsprocessen som det påstås i översiktsplanen. Det kan finnas en diskrepans

mellan barns uppfattning angående dialogerna och hur de kommunala tjänstemännen uppfattar dem. Olika modeller ger olika svar, vilka fungerar och vilka fungerar inte? I denna undersökning kan frågor om barns deltagande och legitimering av plandokument vara central.

Uppsatsen tar endast upp fallet Malmö stad och det ser troligtvis olika ut i olika svenska kommuner. Det är möjligt att det i enskilda kommuner inte finns tjänstemän som har intresse för eller kompetens inom barnperspektivet i förhållande till fysisk planering. Ser barns möjligheter till makt att styra utformningen av den fysiska miljön olika ut beroende av vilken kommun de bor i? Är det skillnad mellan mindre och större kommuner? Är det skillnad mellan kommuner med ekonomiskt resursstarka invånare och respektive ekonomiskt resurssvaga? Enligt barnombudsmannen ska barnperspektivet genomsyra offentlig verksamhet på olika nivåer och det hade varit av intresse att se om så är fallet.

10. Slutsats

I översiktsplanen tas barnperspektivet upp på ett holistiskt sätt och uppmärksammas under flertalet rubriker samt har ett eget avsnitt. Barnperspektivet behandlas utifrån de fem diskurserna bostäder, hälsa, trafik, delaktighet och gemenskap samt skola och utbildning. Återkommande begrepp är närmiljö, rörelse, och trygghet. Liksom i artiklarna 3 och 12 i FN:s barnkonvention ges barn såväl en passiv som en aktiv roll. Det förklaras som en kombination av barns bästa och att barn ska ha möjlighet att påverka sådant som berör dem i utformandet av Malmö stads fysiska miljöer.

Barnperspektivet tas i första hand upp vid planeringen av offentliga rum. Detta sker genom utformning av trygga trafik- och utemiljöer där barn kan vistas på egen hand. I den mån det tas upp i samband med privata miljöer tas handlar det om bostäder vilket emellertid kopplas till närmiljöer och trafik. Denna kontext speglar Malmö stads ambition om att ta barnperspektivet på allvar och låta det genomsyra alla delar av planeringen av staden.

Detaljplanerna och översiktsplanen stämmer relativt bra överens gällande barnperspektivet men det finns vissa skillnader. I en av detaljplanerna, över ett område som inte avser hysa verksamhet för barn, behandlas inte barnperspektivet alls. Generellt beskrivs barnperspektivet mer utförligt i översiktsplanen än i de detaljplaner som behandlar det. Utifrån detta kan två slutsatser dras. Den ena innebär att barnperspektivet beaktas i detaljplaner för områden där barn garanterat kommer uppehålla sig men utelämnas i detaljplaner där det inte är säkert om barn kommer vistas. Den andra slutsatsen är att hänsyn till barnperspektivet snarare tas på en strategisk nivå än en detaljerad vilket innebär att översiktsplanen innehåller sådant som inte förs vidare till detaljplaner.

11. Referenslista

11.1 Tryckta referenser

- Björk, C. & Reppen, L. (2000). *Så byggdes staden: stadsbyggnad, arkitektur, husbyggnad*. Stockholm: Svensk byggtjänst.
- Boverket. (2000). *Unga är också medborgare – Om barns och ungdomars inflytande i planeringen*. Malmö: Daleke Grafiska AB.
- Boverket. (2011). *Bygg barnsäkert – i byggnader, på tomter och i utemiljön*. Karlskrona: Elanders Sverige AB
- Björklid, P. (2001). 'Rätten till staden – barnens eller bilens?' i Nyström, L. & Lundström, M. (red.) *Barn i stan? Om barns tillgång till stadsbygden*. Kalmar: Stadsmiljörådet. s. 93-103.
- Börjesson, M. & Palmblad, E. (red.) (2007). *Diskursanalys i praktiken*. (1. uppl.) Malmö: Liber.
- Davis, J. & Edwards, R. (2004). 'Setting the Agenda: Social Inclusion, Children and Young People.' *Children & Society*. 18(2), ss 97-105.
- Denscombe, M. (2004). *Forskningens grundregler: samhällsforskarens handbok i tio punkter*. Lund: Studentlitteratur.
- Flyvbjerg, B. (2006). 'Five misunderstandings about case-study research.' *Qualitative inquiry*, 12(2), ss 219-245.
- Halldén, G. (2003). 'Children's views of family, home and house' i Christensen, P. & O'Brien, M. (Eds.). *Children in the city: Home neighbourhood and community*. London: Routledge. ss 29-45.
- Harvey, D. (2011). *Ojämlighetens nya geografi: texter om stadens och rummets förändringar i den globala kapitalismen*. Stockholm: Atlas.
- Larsson, A. & Jalakas, A. (2008). *Jämställdhet nästa!: samhällsplanering ur ett genusperspektiv*. Stockholm: SNS förlag.
- Mukhtar-Landgren, D. (2012). *Planering för framsteg och gemenskap: om den kommunala utvecklingsplaneringens idémässiga förutsättningar*. Diss. Lund: Lunds universitet.
- Nilsson, N. (2001). 'Barnmiljö på 2000-talet – håller lärdomarna från 70-talet' i Nyström, L. & Lundström, M. (red.) *Barn i stan? Om barns tillgång till stadsbygden*. Kalmar: Stadsmiljörådet. ss 147-166.
- Nyström, L. (2001). 'Kottar och legobitar. Reflexioner kring barns uppväxtmiljö' i Nyström, L. & Lundström, M. (red.) *Barn i stan? Om barns tillgång till stadsbygden*. Kalmar: Stadsmiljörådet. ss 9-37.
- Nyström, J. & Tonell, L. (2012). *Planeringens grunder: en översikt*. (3 uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Ritzer, G. (2009). *Sociologisk teori*. Malmö: Liber.
- Rådberg, J. (1997). *Drömmen om atlantångaren: utopier & myter i 1900-talets stadsbyggande*. Stockholm: Atlantis.

- SFS – Svensk författningssamling. (1983:47). *Föräldrabalk*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- SFS – Svensk författningssamling. (2010:900). *Plan- och bygglag*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- SOU 1998:97. (1998) *Gör barn till medborgare! Om barn och demokrati under 1900-talet*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Sommer, D., Pramling Samuelsson, I. & Hundeide, K. (2009). *Child perspectives and children's perspectives in theory and practice*. Dordrecht: Springer.
- Söderlind, J. (1998). *Stadens renässans – Från särhülle till samhälle. Om närhetsprincipen I stadsplaneringen*. Stockholm: SNS förlag.
- Tillberg, K. (2001) 'Föräldrars skjutsresor till egna och barnens fritidsaktiviteter' i Nyström, L. & Lundström, M. (red.) *Barn i stan? Om barns tillgång till stadsbygden*. Kalmar: Stadsmiljörådet. ss 73-90.
- Tunström, M. (2007). 'The vital city: constructions and meanings in the contemporary Swedish planning discourse'. *Town Planning Review*. 78(6): ss 681-696.
- UNICEF Sverige. (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.

11.2 Elektroniska referenser

- Barnombudsmannen. (2015a). *Bakgrund*. Tillgänglig: <http://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/om-oss/>
Hämtad: 2015.03.31
- Barnombudsmannen. (2015b). *Uppnä kvalitet i beslut som rör barn och unga*. Tillgänglig: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:EADMF5YDcRoJ:www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/faktablad/faktablad2_uppnal1.pdf+&cd=2&hl=sv&ct=cInk&gl=se
Hämtad: 2015.04.17
- Brandt-Hansen, S. (2015). *Hverdagsliv i nybygget og nyrenoveret dagtilbud*. Tillgänglig: <http://www.foa.dk/Forbund/Publikationer.aspx?pjeceid=1161%20>
Hämtad: 2015.05.21
- Malmö stad. (2014). *Översiktsplan för Malmö – Planstrategi*. Tillgänglig: http://malmo.se/download/18.5bb0a05f145db1bc43d6ac4/1401438553855/OP2012_planstrategi_antagen_140522.pdf
> Hämtad 2015.05.04
- <http://malmo.se/download/18.7de6400c149d2490efbf6a/1416578183218/Lekwebb.pdf>
> Hämtad: 2015.03.30
- Malmö stad. (2015a). *Detaljplan för fastigheten KVARNHÖG 49 mfl i Husie i Malmö*. Tillgänglig: <http://malmo.se/download/18.7de6400c149d2490efbbe7b1/1418050138940/5344+Planbeskrivning+antagande.pdf>
> Hämtad: 2015.05.14
- Malmö stad. (2015b). *Detaljplan för fastigheten VITPILEN 12 i Husie i Malmö*. Tillgänglig: http://malmo.se/download/18.7de6400c149d2490efbbdfce/1418045094982/5383+Planbeskrivning+Antagande%28193152%29_TMP.pdf
> Hämtad: 2015.05.14

- Malmö stad. (2015c). *Planbeskrivning som tillhör detaljplan för del av fastigheten VÅRSÅNGEN 6 i Fosie i Malmö*. Tillgänglig: <<http://malmo.se/download/18.1388f79a149845ce3b912f27/1415974144237/5107+Planbeskrivning+antagande.pdf>> Hämtad: 2015.05.14
- Malmö stad. (2015d). *Översiktsplan kartverktyg*. Tillgänglig: <http://kartor.malmo.se/rest/ol/2.0/?config=config_op2012.js> Hämtad: 2015.05.29
- Mynewsdesk. (2015). *Barnfamiljerna trivs i Malmö*. Tillgänglig: <<http://www.mynewsdesk.com/se/malmo/pressreleases/barnfamiljerna-trivs-i-malmoe-1154957>> Hämtad 2015.05.08
- NE – Nationalencyklopedin. (2015a). Sökord: *Offentligt rum*. Tillgänglig: <<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/offentligt-rum>> Hämtad: 2015.04.28
- NE – Nationalencyklopedin. (2015b). Sökord: *Vårdnadshavare*. Tillgänglig: <<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/vardnadshavare>> Hämtad 2015.05.11
- SCB – Statistiska Centralbyrån. (2014). *Kommunfakta Malmö*. Tillgänglig: <https://www.h5.scb.se/kommunfakta/k_frame.htm> Hämtad 2015.14.28
- SCB – Statistiska Centralbyrån. (2015). *Urbanisering – från land till stad*. Tillgänglig: <<http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Artiklar/Urbanisering--fran-land-till-stad/>> Hämtad: 2015.04.08
- Sydsvenskan. (2015). *Barn påkört på Sallerupsvägen*. Tillgänglig: <<http://www.sydsvenskan.se/malmo/barn-pakort-pa-sallerupsvagen/>> Hämtad: 2015.05.20
- WCED – World Commission on Environment and Development (1987). *Our common future*. Tillgänglig: <<http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>> Hämtad: 2015.04.22